بدأ الإسلام غريبا

شەرحی حدیث

نووسینی شیخ الاسلام ابن تیمیه

شەرحی حدیث

بدأ الإسلام غريبا

له لاپەڕه بیست و پێنج(25) شەرحی شیخ الاسلام ابن تیمیه دەست پێ دەکات بۆ حدیث بدأ الإسلام غريبا

نووسینی: شیخ الاسلام ابن تیمیه

وەرگێڕانی: بـــیــــلال

ژمارەی سپاردنی(879)ی وەزارەتی ڕۆشنبیری پێدراوە

منتدى اقرأ الثقافي

----

www.iqra.ahlamontada.com

پێشەكی:

بەناوی خوای گەورە، سوپاس بۆ خودایەك كە هەمیشە بەنـدەكانی مننەت بار دەكات بـە چـاكەكانی، شـوكری دەكـەم لەسـەر نیعمـەتی ئیسلام، داوای لێ دەكەم لەسەری بمژێنێت و لەسەر ((لا إله إلا الله))بم مرێنێت، دواتر:

خوێنەری خۆشەویست: ئەم نامیلكەیە حازر و ڕێكخراو بوو كە لە فەتواكانی شێخی ئیسلام ئیبن تەیمیەوە وەرگـیراوە، جـوان بـوو، گـرنگ بوو، وورد و پوخت و پڕ زانـست بـوو، وتم وەریدەگێڕمـە سـەر زمـانی شـیرینی كـوردی بـەڵكو خـودا بیكاتـە دانـە ترووسـكەیەك و لەگـەڵ ترووسكەكانی تردا ببنە مـەشخەڵێك بۆ موسوڵمانانی هاو زمانم، كە بە ڕاستی خۆشەویستی لە دڵـە پـڕ تاوانەكەمـدا ، خۆشـم ئـەوێن بـەڵكو سەرەڕای خراپیم خودا لەبەر خۆشویستنی موسوڵمانان خۆشـی بـوێم و لێم خۆشببێت..

جا خۆشـەویستان: سـەرەڕای كردنە كوردی، هەندێ كات وام زانیووە ڕوونكردنەوەی زیاتری ویستووە، بۆیە قسەی خۆمـم خستووەتە نێـو ئـەم هێمایەوە ((- ئارهـا -)) لەبـەر پاراسـتنی ئەمانـەتی زانـستی، هەروەها كورتەیەكم لەسەر ژیانی شـێخ كۆكردوەتـەوە و وەرگێـڕاوە لـە هەندێ سەرچاوەی چاپ كـراوی متمانـەوە بـۆ ئـەوەی خزمـەتی بكـەم

چونکە خۆشمدەوێ هەرچەندە بەڕاستی پیاوی وەك شێخی ئیسلام بە بچوکێکی وەکو مـن ناتوانرێ خزمەت بکرێت..! هێنارمە کە لە نامیلکەکەدا نەبووە.

هەوڵمداوە بەم کەم زانینەی خۆمەوە کارێك بکەم کە خوێنەر وا هەست نەکات وەرگێردراوە، بەڵکو وەك ئەوە وابێت کە کوردێك نووسیبێتی.. وە بۆ ڕاڤەی ئایەتەکان زیاتر پشتم بە تەفسیری ڕامان بەستووە لەگەڵ فسیری تردا...

داواکارم خوای پەروەردگار لێمانی وەربگرێت و لای خۆی ئەم کردەوە کەمەم بۆ زیاترکات بە رەحمی خۆی، لێم خۆش بێت و لە ئێوە و هەموو برا و خوشکە موسوڵمانەکانم خۆش بێت، جا ئەگەر چاکی و تەواویەك هەبوو لەم کارە بچوکەمدا ئەوە لە پەروەردگارمەوەیە، ئەگەریش خراپە و هەڵە و نوقسانیەك هەبوو ئەوە لە شەیتان و لەم نەفسە بەدکارەمەوەیە.

موحتاجی ڕەحمی خودا

بلال جلال آل حراد

٢٨ ی شەعبانی ١٤٢١ ی کۆچی

کوردستان/ کەلار

کورتەی ژیان نامەی شێخ:

ئەگەر ئومەتی ئیسلامی لەسەری هەموو سەدەیەکدا پێویستی بەتازەگەرێك هەبێت ، کە گیانێکی زیندووی بەبەردا بکات ، و دەرگا داخراوەکانی دڵی بکاتەوە ، خۆ شێخی ئیسلام ئیبن تەیمیە تازەگەری سەدەی حەوتەمی کۆچیە کە خودا بۆ ئەو سەدەیە ناردی .

جا شێخ ئیبن تەیمیە دەرگای ئیجتیهادی والآکرد ، وە هەموو کۆت و بەندەکانی بەستەڵەکی فکری و دۆگمایی چاولێکەری کوێرانەی - کە بۆ ماوەیەکی دوورو درێژ مابوویەوە- شکاند ، هەروەك چۆن هێرشی دەکردە سەر لاڕێیان و دەجەنگا لەگەڵ بیدعە و گومڕایی دا ، کە بازاڕیان گەرم بوو ، وە جۆریشیان زۆر بوو بوو.

هەروەها بانگەوازی دەکرد بۆ بەپاکی یەکتاپەرستن ، و تێگەیشتنی بیروباوەڕ لە قورئان و سوننەتەوە هەر چۆن پێشینی پیاوچاکان لەسەری بوون، ڕێگری دەکرد لە پشتوێن توندکردن بۆ جگە لە ڕێگەی خودا، جا نابێت توندبکرێت بۆ قەبری پێغەمبەرﷺ، وە نابێت بۆ پیاوچاکانیش، جگە لەهەر سێ مزگەوتەکە نەبێت، بەجۆرێك کە بۆ مزگەوتەکانە نەك بۆ قەبر.

شێخ ئیبن تەیمیە فەلسەفەی لاڕێی ڕیسواکرد بە پوچەڵکردنەوەی هەموو ئەو بەڵگانەی کەلێوەی هاتووە، وە هەیبەتی ئینکارکەکان و لاڕێیەکانی لە گومڕایان و کرۆك گەران (الباطنية) شکاند.

وەجەختی کردەوە لە گرنگی چاکسازی کارداران و کاربەدەستان پێکەوە..!! وە بانگەوازی دەکرد بە شوورا وەکو هۆکارێك بۆ چاکسازی کۆمەڵایەتی و سیاسی...!! و کردیشی بە شتێکی گرنگی وەها کە کاربەدەستی وڵات هەرگیز بێ نیاز نابێت لێی..!! وە پێویست بوونی فەرمان بە چاکە و ڕێگری لە خراپەی دوو پاتکردوە...![1]

---

(١) (شيخ الأسلام احمد تقي الدين إبن تيمية، عقيدته – دعوته – جهاده، تاليف: احمد القطان و محمد طاهر الزين ، طبع دار الإمان و دار القمة ٢٠٠١).

ناو و نەسەب و لە دایك بوونی(١):

ناوی أحمدی کوڕی عبدالحلیم کوڕی عبدالسلام کوڕی عبدالله کوڕی الخضر کوڕی محمد کوڕی الخضری کوڕی علی کوڕی عبدالله نەوەی تەیمیەی حیرانی یە.

لەبارەی نازناویەوە بە (ابن تیمیة) إبن نجار دەفەرمووێ: وا باسکراوە بۆمان کە باپیرە گەورەی شێخ ناوی محمد بووە دایکی پێی گوتراوە تەیمیە، خۆیشی بانگەوازکار بوو ئیتر نەسەبی بوو بە (إبن تیمیة) دواتریش هەر بەوەوە ناسرا.

لە ڕۆژی دووشەممە ١٠ی ربیعی یەکەمی ساڵی (٦٦١ك) لە ناوچەی حیران لەسەر زەمینی شام لەدایك بووە، وە بە (شیخ الاسلام تقي الدين) ناسراوە، وە نازناوی (أبي عباس) بووە.

---

(١) لێرەوە تا کۆتایی ژیاننامەکەیم لە: (ترجمة موجزة لشيخ الإسلام ابن تيمية، شرح عقيدة الواسطية، تاليف: علامة محمد خليل هراس ١٩١٦م – ١٩٧٥م، ضبط و إخراج الأحاديث: علوى السقاف ، طبع دار الهجرة للنشر و التوزيع، طبعة الأولى ١٩٩١). هوە وەرگرتووە – وەرگێڕ- .

دەربارەی واتای شێخ الاسلام وتراوە:

باشترین مانـاش ئەوەیـە کـە (شـێخێکە کـە لـە گـەنجی دا لـە ئیسلامەتی دا بووە، وە بەمەش تاك و ناسراو بووە لەوانەی پێش خـۆی، دەستکەوتی ئەوەی کە پەیمان پێدراوە لە نارەحـەتی قیامـەت پـارێزراو دەبێت ، بەکورتی واتای ئەوەیە کە نازناوی (شـیخ الاسـلام) ی هەیـە، دەیگێڕنەوە بۆ ئەوەی کە هەر بە گەنجی دەستی بە ئیسلامەوە بووە و زانا و پایەداری نێو هاوتەمەنانی بووە، بۆیە ئەم نازناوەی وەرگرتووە و بەوەش لە پێشینەکانی خۆی جیادەکرێتەوە کە ئەم نازناوە تایبەت کرابێت پێیەوە.

لەبارەی نازناویەوە ووتراویشە: شێخ و پایەداری ئیـسلام بـووە لـە هەڵسوکەوت و ڕەفتاریدا، خۆی لە شەڕی تەمەنی لاوێتی پاراستووە بە فەزڵی خودا، وە لەسەر ڕێگای ڕاست و سوننەت بووە لە فەرز و نەوافل دا .

ئەم ناوەش لە لای پێشینی پیـار چـاك بـەکار هێنـراوە، ئیمـامی شافعی و ئیمامی أحمدی کـوڕی حەنبـەل و جگـە لـەوانیش بـەکاریان هێناوە خودا لەهەموویان ڕازی بێت.

خێزانەکەی:

خێزانەکەی (آل تیمیة) لە خێزانە ڕەسەنەکانی ناوچەی (حـڕان) بووە، بە زانست و دینداری بەناو بانگ بوون..

- باپیرەی (ئەبو بەرەکات ، مجدالدین) لەگەورە زانایانی مەزهەبی حەنبەلییەکان بووە، خاوەنی پەرتوکی (المنتقى من أخبار المصطفى)یە کە ئیمامی شەوکانی ڕاڤەی کردووە لە کیتابی (نیل الاوطار شرح منتقى الاخبار).

- باوکی: (شهاب الدين عبدالحليم، أبوالمحاسن) پیاوانی کەڵەگەت و گەورە و شێخ و زانای زۆری پێگەیاندووە، دوای باوکی بەڕێزی، لەنێویشیاندا دوو کوڕەکەی خۆی (ابي العباس إبن تيمية) و (ابي محمد).

- براکەی: ئەبو محمد، شرف الدين، فەقیهی مەزهەبی حەنبەلی بووە، وە تەواو شارەزا بووە تیایدا.

مامۆستاکانی:

قوتابی یەکەی (إبن عبدالهادي) دەڵێت: ئەو مامۆستا و شێخانەی کە ئیبن تەیمیە لێیانەوە زانستی شەریعەت فێر بووە زیاتر لە دووسەد شێخ دەبن، لە ناویاندا:

١. شمس الدين، ئەبومحمد، عبدالرحمن بن القدامە المقدسی کۆچکردووی ساڵی ٦٨٢ك.

٢. أمين الدين أبو اليمن عبدالصمد بن عساكر الديمشقي الشافعي کۆچکردووی ٦٨٦ك.

قوتابی یەکانی:

بە ڕاستی شێخ الاسلام قوتابخانەیەکی بەردەوامە تاوەکو ئێستاش، لەسەردەمی خۆیدا زانای زۆری پەروەردە کردووە، بە ڕاستی تاوەکو ئەمڕۆش قوتابی و زانای زۆر پەروەردە دەبێت لەو قوتابخانە ڕەسەنەی شێخ الاسلام.

لە ناودارترین قوتابی یەکانی شێخ:

١. شمس الدين، ابن عبدالهادی کۆچکردوی ساڵی ٧٤٢ك.
٢. شمس الدين الذهبي (ئیمامی زەهەبی) کۆچکردوی ساڵی ٧٤٨ك
٣. شمس الدين، ابن قيم (ئیمامی ابن قيم الجوزی) کۆچکردوی ٧٥١ك.
٤. شمس الدين، ابن مفلح خاوەن کتێبی (الأداب الشرعية) کۆچکردوی ساڵی ٧٦٣ك.
٥. عیمادالدين ابن کپیر (ئیمامی ابن کثیر) خاوەن کتێبی (تفسیر ابن کثیر) کۆچکردوی ٧٧٤ك.

مەزهەبی شێخ:

لەسەر مەزهەبی حەنبەلی پەروەردە بووە، بەڵام دوای پێگەیشتن و تێگەیشتنی لە ئاینی ئیسلام گەشتە ئەوەی کەوابێ وەکو ئیمامی زەهەبی دەیگێڕێتەوە بۆمان:

ئەو ئێستا بۆماوەی چەند ساڵێکە فەتواکانی بە پێی مەزهەبێکی دیاری کراو نییە، بەڵکو بە پێی ڕەستانی بەڵگەکانە لەسەر شتەکان، بە ڕاستی ڕێگای سوننەتی سەرخستووە بە پاکی، وە ڕێگای سەلەفی دەرخستووە، بەڵگەی وا دەهێنێتەوە و ڕوونکردنەوەی وا دەدات و پێشەکی وا دادەنێت کە کەم وێنەیە، لە پێشی خۆیشی شتی وا دەگمەنە کرابێت، وە زاراوەی وەها بەکار دەهێنێت کە کۆکراوەی یەکەمینەکان و کۆتاییەکان و ئەوانەشی دێن لە خۆ دەگرێت لە زانست و ورتە سازی دا، هەر لەسەر ئەوەش ڕۆیشتووە.

نوسراوەکانی شێخ:

ئیمامی زەهەبی لەبارەی نوسراوەکانی شێخەوە دەڵێت: (نوسراوەکانی شێخ الاسلامم کۆکردەوە خودا لێی ڕازی بێت، نزیکەی هەزار نوسراو دەبوو، دواتریش هەندێکی ترم دۆزییەوە.

هەروەها قوتابی سەنگین و بە ناوبانگی شێخ الاسلام (إبـن قـيم) کتێبێکـی نوسـيوەتەوە بـەناوی (اسمـاء مولفات إبن تيمية) کـە ناونیشانی هەموو نوسراوەکانی شیخ الاسلامی لە خۆ گرتووە.

هەروەها ناوازە بووە لە نوسین و پیت چـنین و وشـە سـازی دا، لـە زاراوەی پـڕ واتـا و هێـزدا، لـە داڕشـتنەوەی وشـەکاندان لـە ڕوونـی نوسینەکانی دا، تەنانەت بە جۆرێك کە دوژمنەکەی (إبن الزملكاني) شایەتی ئەوەی بۆ داوە.

سیفاتە زاتی و ئەخلاقییەکانی:

لە بارەی سیفاتی جەستەییەوە: ڕەنگی سپی پێست و قـژی ڕەش و ڕیشێکی ڕەشی هەبووە، تاڵی سپی کەم بووە، قژی تاوەکو لای نـەرمای گوێی درێژ بووە، چاوەکانی دوو زمان بوون و قسەیان دەکرد، پیـاوێکی چوار شانە بووە، ناوشانی پان بووە، دەنگی زوڵاڵ بووە، زمانی پاراو بووە، خوێندنەوەی خێرا بووە، بەڵام بە نەرمی دەیخوێندەوە.

بەڵام لە بارەی هەڵسوکەوتیەوە:

بەڕاسـتی زۆر بـەڕێز بـووە، بەخـشندە بـوو، هەڵـسوکەوتەکانی ڕەنگدانەوەی سیفەتی خۆی بوو نەك دروسـتی بکـات و خـۆی واپیـشان بدات...! ئەو بەڕاستی چاو نەترس و بێباك بووە...!! دونیا نەویست بـوو،

هەرگیز پەیوەست نەدەبوو پێوەی..! زۆرێک لە شتە ڕێپێدراوەکانی (مباحات)ی واز لێ هێنابوو لە ترسی کەوتنە حەرامەوە...!!

جیهاد و تێکۆشانی لە پێناو خوادا:

بە ڕاستی جیهادی کردووە بە دەم و زوبان و دەست و قەڵەمەکەی..! لە جەنگی دژ بە تەتارەکاندا بەشدار بووە، هانی موسوڵمانانی داوە لە دژیان..!! لە ڕیزەکانی پێشەوە بووە..!! لە ڕووداوی (شەقحەب)ی ساڵی (٧٠٢ک)، لە دژیان وەستا لە ڕۆژی (مجر الصفر) ڕۆیشتە لای پاشای تەتارەکان (قازان) بە جۆرێک قسەی دەکرد کە ئامادەبوان واقیان وڕمابوو...!!! تەواو سەرسامی شێردڵی و چاونەترسی شیخ الإسلام بووبوون...!! هەرچۆن بە توندی هۆشیاری دابوو بە سوڵتانی میسر لەسەر ئەوەی کە دەیویست میسر ڕادەستی تەتارەکان بکات...!!

وتەی زانایان دەربارەی شیخ الإسلام:

یەکەم: زانای پایەدار إبن سید الناس ، خاوەن کتێبی (عیون الاثر في المغازي ، الشمائل ، السير) کۆچ کردووی ساڵی ٧٣٤ک دەفەرموێت: ((والێی تێ گەیشتووم کە لە زانستەکاندا پشکی خۆی بردووە، ژمارەیەکی ئێجگار زۆری لە فەرموودەکانی پێغەمبەری خودای ﷺ لەبەر کردووە، کاتێ قسەی لە تەفسیری قورئاندا دەکرد هەر خۆی تاڵا هەڵگری ئەو مەیدانەبوو، لەکاتی فەتوادانـدا هەر خۆی زانا و

شارەزابوو..! کە قسەی لە بارەی فەرموودەوە دەکرد هەرخۆی خاوەنی زانستی فەرموودە و ریوایەت و ڕەچەڵەکی فەرموودە بوو، ...... ، لە هەموو زانستەکاندا لە هاوتەمەنەکانی خۆی شارەزاتربوو، بەڕاستی هاوشێوەی ئەو بەرچاو نەکەوتووە، بەڵکو خۆیشی وێنەی خۆی نەدیتووە.

دووەم: کەڵە زانای ناودار شمس الدين الذهبي، خاوەن پەرتووکی (سير اعلام النبلاء) دەفەرموێت: ئەو زۆر گەورەترە لەوەی کەسێکی وەکو من قسە لە وەسفیدا بکات...!!! ئەگەر کرابا لە نێوان روکن و مەقامدا سوێندم بخواردایە، سوێندم دەخوارد کە من هەرگیز لە وێنەی ئەوم بەچاوی خۆم نەبینیوە، نەخێر ... بەخوا خودی خۆشی نمونەی خۆی نەبینیوە لە زانیندا...!!

سێیەم: زانای بەرێز السبکی، محمد بن عبدالبر الشافعی کۆچ کردووی ساڵی ٧٧٧ك دەفەرموێ: هیچ کەس ڕقی لە ئیبن تەیمیە نابێتەوە جگە لەوانەی نەزان و نەفام و ئارەزووپەرستن، چونکە نەزان نازانێت چی دەڵێت ، ئارەزوو پەرستیش ئارەزووبازی ڕێگرە لەبەردەم بینینی ڕاستی دا، دوای ئەوەی بۆشی دەردەکەوێت..!

چوارەم: زانای بەڕێز إبن دقيق العيد المالكى الشافعى كۆچ كردووی ٧٠٢ك دەفەرموێ: تا ئەو ئاستەی کە من تێکەڵ بووم لەگەڵ

تیبن تەیمیەدا، پیاوێك بوو كە هەموو زانستی لە پێش چاواندا بوو، ئەوەی دەویست لێی دەهێنا و ئەوەی نەویستایە بەلاوەی دەنا...!

پێنجەم: بەرز و زانا أبو الحجاج المزی الدمشقی الشافعی، خاوەن پەرتووكی (تهذیب الكمال) كۆچ كردووی ساڵی ٧٤٢ك لەبارەی شێخی ئیسلامەوە دەفەرموێ: لە شێوەیم نەبینیوە..! خودی خۆشی وەكو خۆی نەبینیوە..!! كەسێكم نەبینیوە زاناتربێت لە ئەو بە كتێبی خودا و سوننەتی پێغەمبەری خوا ﷺ (قورئان و سوننەت) ، نەشم بینی كەسێك لەو زیاتر پابەندیان بێت..!!

شەشەم: إبن حجر الاسقلانی، خاوەن پەرتووكی (فتح الباري شرح صحیح البخاري) كۆچ كردووی ٨٥٢ك دەفەرموێ: لە هەمووی سەرسوڕهێنەر تر ئەوەیە كە ئەم پیاوە لە هەموو خەڵك زیاتری لەسەر ئەهلی بیدعەكان دەیگووت، هەر لە ڕافزیەكان و حلولیەكان و ئیتتیحادیەكان، نووسراوەكانی لەم بوارەدا ئێجگار زۆرە..! كە ناكرێت بخرێتە سنوری ژماردنەوە..!!

پوچەڵ كردنەوەی درۆیەك لەسەر شێخ:

بەدڵنیاییەوە درۆگەلێكی زۆر دراوەتە پاڵ شێخی ئیسلامەوە لە لایەن دوژمنان و ڕق لە دڵانی سەردەمی خۆی... لەوانەی كە ئەهلی هەوا و ڕێگەی چەوتی بیدعەكاری بوون...! چ لە ژیانی خۆی دا، یان لە

دوای خۆشی تاوەکو ئەمرۆمان هەر درۆی بۆ دەکرێت، بەلاّم لە هەمووی سەیرتر ئەو درۆ زەبەلاحەی کە بیدعەکارانی ئیستاش هەر تەپلی بۆ لێدەدەن...!! درۆکەی (إبن بطوطة) یە - شایستەی چیە خودا پێی بکات - ، کە لە پەرتووکی (رحلة إبن بطوطة) دا، بە ناو نیشانی (تحفة الأنضار في غرائب الأمصار و عجائب الأسفار) هێناویەتی و دەڵێت: (لە ڕۆژی پێنج شەممەدا گەشتم، کە ڕۆژی نۆیەمی مانگی ڕەمەزانی پیرۆز بوو لە ساڵی ٧٦٢ك گەیشتمە شاری دیمەشق لە شام.... تا دەگاتە .... جا لە دیمەشق دا یەکێك لە گەورە زانایانی مەزهەبی حەمبەلی هەبوو کە ناوی تقي الدين ابن تيمية بوو، گەورەی شام بوو، قسەی لە زانستە جۆراوجۆرەکاندا دەکرد، بەلاّم مێشکی شتێکی هەبوو - گرفتی عەقڵی هەبوو - ...!! وە خەڵکی دیمەشق زۆر بە گەورە و بە ڕێزەوە تەماشایان دەکرد، ئەویش لە سەر مینبەرەوە ئامۆژگاری دەکردن.... تا دەگاتە...... لە ڕۆژێکی هەینی دا کە منیش لەوێ ئامادە بووم، لەسەر مینبەری نوێژگەوە وتاری هەینی دەخوێندەوە، یادی دەخستنەوە، جا لە میانەی ووتەکانیدا وتی:

خودا دادەبەزێت بۆ ئاسمانی دونیا هەروەك من چۆن دادەبەزم، خۆیشی لەسەر پلیکانەی مینبەرەکەوە دەهاتە خوارەوە، فەقیهێکی مالیکی کە بە ئیبن زەهرا ناسراو بوو، بەرپەرچی دایەوە و نکوڵی

لێکرد، ئەوەی ئیبن تەیمیە وتی ڕەدی کردەوە، ئیتر خەڵکیش هەستانەوە بۆ ئەم فەقیهە و بە دەست و بە نەعال ئەوەندەیان لێدا تاوەکو مێزەرەکەی سەری کەوت..! ..... تا کۆتای درۆ و دەلەسەکەی...!

جا ئەمە قسەکەی بوو...! ئەمە دەلەسەکەی بوو...!! بەڵام شێخ أحمد إبراهیم لە کتێبی (شرح قصیدة النونیة) دا دەڵێت:

پەنا بەخوا لەم درۆیە، کە درۆزنەکەی لە خوا نەترساوە، درۆ و دەلەسەکەی زۆر بێ شەرمانەیە، هەر ئەوەیە کە فەرمایشتی پێغەمبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: " إذا لم تستحي، فاصنع ما شئت ". واتە: ئەگەر شەرمت نەکرد ، هەرچیت ویست بیکە. بەو واتایەی کە مرۆڤی بێ شەرم هەموو شتێکی لێ دەوەشێتەوە..! چونکە ڕونکردنەوەی ئەم درۆیە وەك ڕوونی مانگی چواردەی شەوانە، کە ئاسانە دەریبخەین..! لەبەر ئەوەی إبن بطوطة دەڵێت: من لە ٩ ی ڕەمەزانی ساڵی ٧٢٦ك چوومە دیمەشقەوە، بەڵام شێخی ئسلام ئیبن تەیمیە لەو کاتەدا زیندانی کرابوو لە قەڵای دیمەشق..! هەر چۆن زانا باوەڕ پێ کراوەکان بۆمان دەگێڕنەوە، وەکو قوتابیەکەی خۆی (الحافظ محمد بن احمد بن عبدالهادي) و (الحافظ ابي الفرج عبدالرحمن بن أحمد بن رجب: لە کتێبی طبقات الحنابلة) لە پێناسەی شێخی ئیسلامدا دەڵێت: شێخی ئیسلام لە قەڵای دیمەشق دەست بەسەر و

زیندانی کرابوو لە مانگی شەعبانی ساڵی ٧٢٦ك ، تاوەکو مانگی ذي العقدة ی ساڵی ٧٢٨ ك). واتە پێش ئەوەی ئەم درۆزنە بگاتە دیمەشق ئەو زیندانی کرابوو...!!

هەروەها إبن عبدالهادي ئەوەشی زیاد کردووە کە لە شەشەم رۆژی مانگی شەعباندا زیندانی کراوە. جا تەماشای ئەم درۆزنە (إبن بطوطة) بکە...!؟ وا باس دەکات کە لەو کاتەی ئەم چووەتە نوێژگە، ئەو لەسەر مینبەرەکە بووە..! ئەی هاوار بە ماڵم...! تۆ بڵێی مینبەرەکە گوێزرابێتەوە بۆ قەڵای دیمەشق...!؟

بەهەر حاڵ شێخی ئیسلام – رحمه الله – ئەو کاتەی کە خرایە زیندانی قەڵاوە لەو بەروارەی کە باسکرا ، دەرنەکرا و ئازاد نەکرا تاوەکو بە تابووتەوە هێنرایە دەرەوە...! خودا قەبی پڕ نوور بکات.

هەروەها ئیمامی حافظ عماد الدين بن كثير لە پەرتووکی ((التاريخ)) دا هەر بەم شێوەیە باسی کردووە. ئەوەی مەبەست بوو گەشت.

ئازارەکانی و کۆچی دوای:

دژایەتی کەرانی دەستی باڵایان لە ئازار دان و دژسیە تاڵەکانی شێخی ئیسلام دا هەبوو، ئەوانەی کە شێخ پێچەوانەی بیر و ڕا و فەتوایان قسەی دەکرد، لە ئەهلی کەلام و صۆفیەکانی سەردەمی خۆی.

چەندین جار زیندانی کراوە، لەوانە:

١. ساڵی ٧٠٥ك لە ڕۆژی هەینی دا لە ٢٦ ی ڕەمەزان. وە شەوی جەژنی هەمان ڕەمەزاندا گواسترایەوە بۆ شوێنێکی تر لە ناوچەی (جوب). لەوێ دا بۆ ماوەی ساڵێکی ڕەبەق مایەوە، دواتر ئازاد کرا.

٢. لە ڕۆژی ٢٣ ی ڕەبیعی یەکەمی ٧٠٧ك جارێکی تر دەستگیر کرایەوە لەبەر قسە هەڵبەستراوەکانی صۆفیەکان، لە ساڵی ٧٠٩ك لە ڕۆژی جەژنی ڕەمەزاندا ئازاد کرا.

٣. ساڵی ٧٢٦ك دەستگیر کرایەوە و فەتوای لێ قەدەغە کرا و لە ١٠ ی شەعبانی هەمان ساڵ ڕاپێچ کرا ، بۆ ماوەی ساڵێك و یەك مانگ لە زینداندا مایەوە، وە هەر لەم زیندانەدا لە شەوی دوو شەممەدا بەرامبەر بە ١٠ ی ذي العقدة ی ساڵی ٧٢٨ك کۆچی دوای کرد.

جا خەڵکێکی بێ شومار لەسەر تەرمەکەی ئامادەی ناشتنی بوون، بە شێوەیەك کە لە ژماردن نەدەهاتن...! کە ئەمەش وتەکەی پێشەوای ئەهلی سوننەت ڕوون دەکاتەوە ، ئیمامی ئەحمەدی کوڕی حەنبەل ، کە فەرموی: ((قولوا لأهل البدع: بيننا و بينكم شهود الجنائز)).

بەڵێ...! ئا بەو شێوەیە کۆچی دوای کرد...!؟ دوای ژیانێکی پڕ لە بانگەواز و جیهاد و وانە و فەتوا و نووسین و ڕوویەڕوو بوونەوە و

موناقەشە و موناز‌ەڕە و پشتیوانی کردن لە ڕێبازی سەلەفی ساڵح ، هاوسەرگیری نەکردبوو، وچانی نەدەدا، ماڵ و موڵکی لە دوای خۆی بەجێ نەهێشت...!!؟

ڕەحمەت و بەرەکەتی خودا بەسەر شێخی ئیسلامدا بباریێت، بە فراوانی ڕەحمەتی خوای گەورە، خودا لە فراوانیەکانی بە هەشتی بەرین دا ئاسودەی بکات، پاداشتی زۆری بداتەوە لەسەرمان و لەسەر هەموو ئوممەتی ئیسلام بە باشترین و چاکترین پاداشت.

آمین یا رب العالمین.

و صلی اللهم و سلم علی نبینا محمد و علی الیه و صحبه و سلم.

بدأ الإسلام غريبا

شێخی ئیسلام (ئیبن تەیمیە) فەرمووی:

لێکدانەوەیەك[1]

بۆ وتەی پەیامبەر ﷺ، کە لە فەرموودەیەکی صحیح دا دەفەرموێت:" بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ ، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ"[2]

واتە: ئیسلام بەنامۆیی سەری هەڵدا، وە دووبارە نامۆ دەبێتەوە وەکو سەرەتا، جا سەرفرازی بۆ نامۆیان.

بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیەنێت کاتێ کە نامۆ بوو ئیتر بۆمان هەیە وازی لێبهێنین ...! - پەنا بەخوا- بەڵکو کارەکە بەو جۆرەیە کە خودا دەفەرموێت: ﴿ وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴾ (ال عمران ٨٥)

---

[1] (مجموع الفتاوى ١٨/٢٩١-٣٠٥).

[2] (فەرموودەیەکی صحیحە:ئیمامی موسلیم ١٤٥، ئیمامی ئیبن ماجە ٢٩٨٦، ئیمامی ئەحمەد ٨٨١٢ ، لە فەرموودەی ئەبو هورەیرەوە گێڕاویانەتەوە).

واتە: هەرکەسێك بێجگە لە بەرنامە و شەریعەتی ئیسلام هەر دینێك بۆخۆی هەڵبژێرێت و بیکا بە بەرنامەی خۆی، ئەوا هەرگیز لێی وەرناگیرێت، و لە پاشە ڕۆژدا لە خەسارۆت مەندان دەبێت.

وە دەفەرموێت: ﴿ إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ ﴾.(ال عمران ١٩)

واتە: بێگومان دینی پەسەند و قبوڵ لای خوا تەنها ئیسلامە.

وە کە دەفەرموێت: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴾ (ال عمران ١٠٢)

واتە: ئەی گەلی خاوەن باوەڕ دەبێ هەرچۆنێك پێویستە ئەوا لە سنورەکانی خودا پارێز بکەن.. هەمیشە گوێڕایەڵ بن، هەرگیز سەرپێچی نەکەن، هەردەم خوداتان لەیادبێت، هیچ کاتێك لەبیری نەکەن، سوپاسگوزار بن، سپڵە مەبن، وە دەبێ هەر بە موسوڵمانێتی بمرن - هەتا زیندوون توند دەست بە ئیسلامەکەتانەوە بگرن ، دەستی لێ بەرمەدەن، هەتا ڕۆژێ کە مردن یا بەدینەوە بچنەوە لای خودا-.

وە ئەوەش کە دەفەرموێت: ﴿ وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلاَّ مَن سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴾ (البقرة: ١٣٠ - ١٣٢)

واتە: کێ هەیە بەدەر لەوکەسە خۆی گێل و گەوج بکـا، ئـاینی ئیبراهیم بنێتە لاوە و لێی لابدات ، و دەست بداتـە بـت پەرستی، بـێ گومـان ، ئێمـە لـەم دونیایـەدا ئیبراهیممـان هەڵبـژارد و پایـەی پەیامبەرێتی مان پێبەخشی، وە لـەدوا رۆژیـشدا وا لـەڕیزی چـاکان و صالحاندا، ئەوەدەمە کە پەروەردگاری هەڵیبژارد و پێ ی فەرموو: دەبێ ملکەچی بڕیار و فەرمانی من بی و خـۆت تەسـلیمی ئێمـە بکـەیت، ئـەوجا ئـەویش گـوتی: وا خـۆمم تەسـلیم و ملکەچـی فەرمانـەکانی خوادەکەم ، و تەنها ڕوو لەو دەکەم، ئیبراهیم و یەعقوب، ئەو ئاینەیان بەکوڕەکانیان وەسێت کرد و ڕاسپارد، گووتیان: ڕۆڵـەکانم ..! بێگومـان بن کە خودا ئـەم ئاینـە یەکتاپەرستیەی هەڵبـژاردووە بۆتـان، دەسـا ئێوەیش هەوڵ بدەن کە تەنها و تەنها بەموسڵمانێتی بمرن .

لەشوێنەکانی تردا زیاتر لەسەر ئەم بابەتە ڕۆشـتوین و ئـەوەشمان ئاشکرا کردووە کە ئاینی هەموو پێغەمبەران ئیـسلام بـووە، هـەر لـە پێغەمبەر نوح علیه سلام تاوەکو مەسیح علیه سلام، جا ئەو وەختـەی کە ئاینی ئیسلام بەغەریبی و نامۆی سەری هەڵدا هیچ لە ئاینـەکانی تـر وەرگـیراو نـەبوو، بـەڵکو چەسـپاوە لەفەرموودەیـەکی صـحیح دا لە(عیاض بن حمار) لە پێغەمبەرەوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە فەرمویەتی:

" إن الله نظر إلى أهل الأرض فَمَقَتَهُم – عربهم وعجمهم– إلا بقايا

من أهل الكتاب " الحـــديث.[1] واتــە: بێگومــان خــودا تەماشــای خەڵكی سەر زەوی كرد، جا ڕقی لێیان بۆوە – عەرەب و عەجەمیان -، مەگەر هەندێ نەبێت كە مابوون لە ئەهلی كیتاب.

ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت كە ئەگەر نـامۆ بـوو ئـەوا ئـیتر ئەوانـە دەستیان پێوە گرتووە لە چارە ڕەشی و شەڕدان، نا... بەڵكو سەرفرازترین خەڵكن هەرچۆن لەكۆتای فەرموودەكەدا فەرموی (فطوبى للغرباء)وە وشەی (طوبى) لە خۆشی و چاكیەوە هاتووە - سەرفرازی -.

خودا دەفەرموێت: ﴿ طُوبَى لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ ﴾ (الرعد: ٢٩)

واتە: ژیانیان خۆش دەبێت، گەڕانەوەیەكی خۆش و چاك.

- ئەوەش لەبەر نزیكیان لەڕەزامەندی خوداوە لە دونیـا و دوا ڕۆژدا، وە تەواوی ئاسودەیی و ئارامیان هەیە، وە لـە نێـو ئـەو بەخشـشانەشدا داری (طوبى) كە ئەگەر سوارچاكێك سەد ساڵ بەژێر سێبەرەكەیدا بـڕوات نایبڕێـت [1]

(١) .(فەرموودەیەكی صحیحە: ئیمامی موسلیم ٢٨٦٥، ئیمامی ئەحمەد ١٧٠٣٠، لە فەرموودەی عیاض ی كوڕی حیمارەوە گێڕاویانەتەوە).

[1] (تیسیر الكریم الرحمن في تفسیر القرآن).

هەرچۆن لە واتای (طوبى)[1] لە کتێبی (تفسير القرآن العظيم)ی ئیبن کەسیردا هاتوە... "وقد قال عبد الله بن وهب: حدثنا عمرو بن الحارث، أن درَّاجا أبا السَّمْح حدثه، عن أبي الهيثم، عن أبي سعيد الخدري، رضي الله عنه، [مرفوعا: "طوبى: شجرة في الجنة مسيرة مائة سنة، ثياب أهل الجنة تخرج من أكمامها" [٢]

واتە: عبد الله ی کوڕی وهب وتی، عەمری کوڕی (الحارث) پێی وتین، کە دەرراج (أبا السَّمْح) پێی گوتوە،لە (أبي الهيثم) ەوە،لە (أبي سعيد الخدري) ەوە بە مەرفوعی: (طوبى) دارێکە لە بەهەشتدا کە ڕێگای سەد ساڵ گەورەیە، جلوبەرگی خەڵکی بەهەشت لەبەری ئەو دارەیە.

---

[١] لە زیاد کردنەکانی وەرگێڕ بۆ زیاتر روون کردنەوەی واتای (طوبى).

(٢) (ئیمامی احمد ٧١/٣ و ئیمامی ابو یەعلا ١٣٧٤ و ئیمامی ابن حبان ٧٤١٣ و ئیمامی الخطيب ٩١/٤ و ئیمامی الطبری ٢٠٣٩٤ گێڕاویانەتەوە، وە ڕەچەڵەکی لاوازە_ اسناده ضعيف_ ، لەبەر لاوازی دراجٌ لەکاتی گێڕانەوەی لە ابی هیثم، بەڵام بۆ سەرەتاکەی شایەتی تر هەیە کە بەهێزی دەکات، وە ترس تەنها لەبەشی دووەمیەتی :(ثياب اهل الجنة تخرج من اكمامها).

وە لە بوخاری و موسلیمدا هاتووە: "عن إسحاق بن راهويه، عن مغيرة المخزومي، عن وَهيب، عن أبي حازم، عن سهل بن سعد قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "إن في الجنة شجرة يسير الراكب في ظلها مائة عام لا يقطعها" قال: فحدثت به النعمان بن أبي عياش الزّرَقي، فقال: حدثني أبو سعيد الخُدْري، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: "إن في الجنة شجرة يسير الراكب الجَواد المضمَّرَ السريع مائة عام ما يقطعها".[1]

واتە: بێگومان دارێك هەیە لە بەهەشتدا ئەگەر سوارچاكێك سەد ساڵ بەژێر سێبەرەكەیدا بڕوات نایبڕێت، وتی: ئەمەم وتە (نوعمان) ی كوڕی (ئەبی عەیاش) ی زەرەقی، جا وتی: أبو سەعیدی خودری پێی وتم، لە پێغەمبەری خواوە كە فەرموویەتی: بێگومان دارێك هەیە لە بەهەشتدا كە ئەگەر سوار چاكێكی تەمام لێزانی خێرا بە سەد ساڵ بەژێر سێبەرەكەیدا بڕوات نایبڕێت - .[1]

---

[1] (ئیمامی بوخاری:٦٥٥٢ وە ٦٥٥٣، وە ئیمامی موسلیم ٢٨٢٧ وە ٢٨٢٨) گێڕاویانەتەوە.

[1] زیادكراوەكانی وەرگێڕ تەواوبوو.

جا ئەم کاتەش هەروەك جۆری ئەوانەی پێشوو دەبێت، ئەوانەی کەشوێنی کەوتن لەکاتێکدا کە نامۆبوو، وە خۆش بەختترین خەڵك بوون، وە سەرەڕای ئەوەش لە دوا ڕۆژدا بەڕێزترین و بەرزترینی خەلکن دوای پەیامبەرانی خودا علیهم السلام.

وە سەبارەت بە دونیایان، خودا دەربارەیان دەفەرموێت: ﴿ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ (الأنفال : ٦٤)

واتە: ئەی پەیامبەر تۆ هەر خوات بەسە بۆ چاودێری و پاراستنت، وە بۆ ئەو بڕوادارانەش کە پەیڕەوت لێ دەکەن هەر خودا بەسە.

وە پەروەردگاری بەرزوو بلند دەفەرموێت: ﴿ إِنَّ وَلِيِّيَ اللَّهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ ﴾ (الأعراف : ١٩٦)

واتە: بەڕاستی گەورەو سەرپەرشتیاری من هەر خوایە کە ئەم قورئانەی ناردۆتە خوارەوە، وە هەر بۆ خۆیشی چاودێری و سەرپەرشتی صالحان و چاکان دەکات.

وە فەرمویەتی: ﴿ أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ ﴾ (الزمر : ٣٦)

واتە: ئەی پێغەمبەر ﷺ ئایا هەر خوا بەس نیە بۆ بەندەی خۆی؟

هەروەها: ﴿ وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا (٢) وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ﴾ (الطلاق : ٢، ٣)

راتە: وە هەرکەسێك لە خودا بترسێت و سنورەکانی بپارێزیت خودا دەرووی خێری لێ دەکاتەوە(٢) رزق و رۆزی دەداتێ لەشوێنێکەوە کەخۆیشی گومانی نەدەبرد - رێنموونی دۆزینەوەی رێگای ژیانی دەکات-، وە هەرکەسێك پشت بەخوا ببەستێت دوای بەکارهێنانی هۆکار، ئەوە تەنها خوای بەسەو کاروباری بۆ ئاسان دەکات، چونکە بێگومان هەرچی خوا بڕیاری لەسەر هەبێت ئەوا ئەنجامی دەداو دەیگەیەنێتە جێ (٣).

جا موسوڵمانی شوێن کەوتووی پێغەمبەر ﷺ، خوای گەورەی هەیە و ئەوی بەسە، وە هەرئەویشە کە دۆست و پشتیوانێتی لە هەرکوێ بێ و لەهەر کات بێت.

هەرلەبەر ئەمەشە کە موسوڵمانانی پەیوەست بە ئیسلام دەبینیت بەپێی زیاتر پەیوەست بونیان بەئیسلامەوە لە وولاتانی کافریشدا هەر خۆشحاڵن . وە ئەگەر شەرێکیان تووش بێت ئەوا بەهێزی تاوانی خۆیانەوەیە، بەجۆرێك تەنانەت موشریکەکان و ئەهلی کیتابەکان ئەگەر موسوڵمانێکی پەیوەست بە ئیسلامەوە ببینن بە گەورەی دەزانن و ڕێزی لێ دەگرن و ئەوەی لەگەڵ موسوڵمانی بێ کردوە و بە حیساب موسوڵماندا دەیکەن ئەوی لێ دەپارێزن و ئەو ڕەفتارەی لەگەڵ ناکەن و ئەوەش کە کار بە ئیسلام ناکات ڕێز و قەدری نیە لایان.

هەرواش موسوڵمانانی سەردەمی یەکەم کەئیسلام سەری هەڵدا، وە لەهەموو کاتێکیشدا هەروایە، جا ئەوە هەر دەبێت کە خەڵکی لەم دوونیایەدا توشی شەڕ و ناهەمواری بین، ئەوەش بزانە کە بەخششەکانی خوای گەورە زیاترە لە ناهەمواریەکانی، بەڵام ئەوەی تیایە کە ئەو شەڕ و ناهەمواریەی توشی موسوڵمان دەبێت کەمترە لەو بەخششە زۆرانەی کە خوای گەورە پێی داوە، وە هەرواش بوو بۆ موسوڵمانانی سەردەمی یەکەمی ئیسلام، کە توشی هەموو جۆرە ناڕەحەتیەك بوون هەر لە دەربەدەری و کوشتن و بڕین بەدەست کافرەکانەوە، بەڵام ئەوەی کە توشی کافرەکان هات لە ڕوو زەردی و زەلیلی و بەهیلاك چون زۆر زیاتر بوو وەك لەوەی کە موسوڵمانان توشیان بوو بوو، وەئەگەر کافران سەرەتا ڕیز و گەورەیی و سەروەت و سامانی زۆریان لەدەستا بوو، ئەوا ئەوەی موسوڵمانان دەستیان کەوت زۆر زیاتر بوو تەنانەت لە خەڵکی تریش زیاتر.

جا پێغەمبەری خودا ﷺ لەوکاتەی کە موشریکەکان هەوڵیان دەدا بەهەموو ڕێگایەك ئازاری بدەن - خودا- لەگەڵیدا بوو، وە پشتیوانی دەکرد و ڕێگەی لە دوژمنان دەگرت و سەری بەرزدەکردەوە و دەی پاراست و سەریشی خست، ئەمە لەکاتێکدا کە سەردارانی قورەیش تیایاندا نەبوو ئیلا دەستی لە ئازاردانی پێغەمبەری خوادا ﷺدا هەبوو، دەستی لە سوکایەتی و ناڕەحەت کردنیدا هەبوو، بەڵام بۆ

هەموو زاڵمێك زەواڵێك هەیە کە بەرامبەری بگرێت و دەستی بشکێنێ و دژایەتی بکات، هەر ئەوەشە حاڵی کەسانێکە کە شوێنی ئیسلام ناکەون، هەندێکیان لە هەندێکی تریان دەترسن و ئەمیان کڕنوشی ترس و زەلیلی بۆ ئەوی تر دەبات.

جا شوێنکەوتوانی، ئەوانەی کە کۆچیان کرد بۆ حەبەشە، شای حەبەشە ڕێزی لێ گرتن و گەورەی ڕاگرتن تا لوتکەی ڕێز و گەورەیی، وە ئەوانەی کە کۆچیان کرد بۆمەدینە بەهەمان شێوە ڕێزدارتر و بەقەدر تر بوون.

وە ئەو ئازارەی کە لە دورنیا توشیان دەبوو خێرا پەندیان لێوەردەگرت و تام و چێژی ئیمانیان زیاتر وەردەگرت لەو ئازارانەی کە توشیان دەبوو، هەرچۆن دوژمنەکانیان ئازار و نارەحەتی زیاتریان دەچەشت و نە بە زووی و نەلە دواجاردا پاداشتیشیان نەبوو، بەڵکو سزاش دەدرێن بەهۆی کردەوە چەپەڵەکانیانەوە.

لەکاتێکدا کە ئیمانداران بەو ئازارانە تاقی دەکرانەوە بۆ پاکژکدنەوەی ئیمانیان و سڕینەوەی تاوان و گوناهەکانیان، ئەمەش چونکە ئیماندار تەنها بۆخودا کار دەکات، وە ئەگەر ماڵێکی بەخشی ئەوا دەبێ تەنها لەبەر خوا بێت، ئەگەر وابوو ئەوا تەنها دارای پاداشتەکەی لەخوا دەکات.

ئیمانیش تام و چێژی تایبەتی خۆی هەیە لەدڵاندا هەرگیز هیچ شتێك نایگاتێ، بۆیە پەیامبەر ﷺ دەفەرموێت : " ثلاث من كن فيه وجد بهن حلاوة الإيمان : من كان الله ورسوله أحب إليه مما سواهما، ومن كان يحب المرء لا يحبه إلا لله، ومن كان يكره أن يرجع في الكفر بعد إذ أنقذه الله منه كما يكره أن يلقي في النار "[1]

واتە: سێ شت هەن، هەرکەس ئەم سێ شتەی تێدا بێت تام و چێژی ئیمانی چەشتووە، هەرکەس خودا و پێغەمبەرەکەی ﷺ بەلاوە خۆشەویستر بێت لە جگە لەوان، وە کەسێك کەسێکی خۆش دەوێت تەنها لەبەر خوا خۆشی دەوێت، وە کەسێك کە پێی ناخۆش بێت بگەڕێتەوە بۆ ناو کوفر دوای ئەوەی خودا ڕزگاری کرد، بەجۆرێك کە چۆن پێی ناخۆشە بخرێتە نێو ئاگرەوە.

وە لە صحیحی موسلیمدا: " ذاق طعم الإيمان من رضي بالله ربا، وبالإسلام دينًا، وبمحمد نبيًا "[1]

---

[1] (ئیمامی بوخاری ١٦ ، وە ئیمامی موسلیم ٤٣ لە فەرموودەی انس ی کوڕی مالیکەوە گێڕاویانەتەوە).

[1] (ئیمامی موسلیم ٣٤، وە ئیمامی ترمزی ٢٦٢٣ ، وە ئیمامی احمد ١٧٨١، لە فەرموودەی عەباسی کوڕی عەبدولموتەلیب)ەوە گێڕاویانەتەوە.

واتە: تامی ئیمانی چەشتووە ئەو کەسەی کە ڕازی بوو کە (الله) پەروەردگاری بێت، وە ئیسلام ئاینی بێت، وە محمد ﷺ پەیامبەری بێت.

هەرچۆن خوای گەورە ڕێگەی نەداوە - نەهی کردووە - کە پەیامبەرەکەی ﷺ توشی دڵتەنگی و ناڕەتی بێت لەبەر ئەوەی کەسانێك ناهێننە نێو ئیسلامەوە، هەرواشە بۆ ئەوانەی پاش پێغەمبەریش ﷺ دێن، جا ئیماندار نەهی لێکراوە دڵی بۆیان تەنگ بێت و خۆی ناڕەحەت بکات لە فرت و فێڵیان.

بۆیە دەبینیت هەندێ موسوڵمان کاتێ دەبینێ هەندێ شتی ئیسلام یان زۆرێکی گۆڕاوە، تێکدەچن و ناڕەحەت و بێزار دەبن، ئەناڵێنن هەرچۆن توشبوان دەناڵنن، کە بەڕاستی ئەوە نەهی لێکراوە، بەڵکو فەرمانی پێکراوە کە بە سەبر و ئارامگری و پشت بەستن و دامەزراوی لەسەر ئاینی ئیسلام، وە فەرمانی پێکراوە لەگەڵ لەخوا ناساندا بێت ئەوانەی کە چاکەکارن، وە بزانن کە سەرەنجام بۆ لەخوا ترسانە، ئەوەشی توشیان بووە بەهۆی گوناهی خۆیانەوە بووە، جا دەبێ ئارام بگرن چونکە بەڵێنی خوا ڕاستە، وە داوای لێخۆشبوون بکەن لەتاوانەکانتان، وە زیکری خوا بکەن لە شەوان و ڕۆژانیان.

وە فەرمایشتی : " وَسَيَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ "واتە: دواتر ئامۆ - غەریب - دەبێتەوە وەك چۆن سەرەتا وا دەستی پێ کرد.

ئەمەش بە دوو جۆر دەبێت:

یەکەمیان: لەهەندێ شوێن یان هەندێ کات نامۆ دەبێت و دواتر سەرلەنوێ بڵند و ئاشکرا دەبێتەوە، هەرچۆن لەسەرەتادا نامۆبوو، دواتر دەرکەوت، هەربۆیە فەرموی (وَسَيَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ) واتە: (وە غەریب دەبێتەوە وەك سەرەتای دەست پێ کردنی) .

ئیسلام لە کاتی سەرهەڵدانی دا نامۆ بوو، نەدەناسرا، بەڵام دواتر دەرکەوت و ناسرا، بەو شێوەیەی یەکەم جاری لێدێتەوە کە نا ناسرێتەوە و پاشان دەردەکەوێت و دەناسرێتەوە، جا ئەو کەسانەی لەکاتی نامۆیدا دەیناسن وەکو ئەوانەن کەلەکاتی یەکەمدا دەیانناسی.

دووەمیان: ئەوەش هەڵدەگرێت کە لە کۆتا زەماندا موسوڵمان نامێنێت مەگەر کەمێك، ئەمەش دوای دەرکەوتنی دەجال و یاجوج و ماجوج دەبێت لەنزیك کۆتایی دونیا و هاتنی قیامەتدا، ئەو کاتە خودا بایەك هەڵدەکات کە گیانی هەموو ئیمانداران دەکێشێت و دواتر قیامەت هەڵدەسێت.

وە ئەما پێش ئەوە پەیامبەر ﷺ فەرمووی: "لا تزال طائفة من أمتي ظاهرين على الحق، لا يضرهم من خالفهم، ولا من خذلهم حتى تقوم الساعة"[1]

واتە: بە بەردەوامی کۆمەڵێك لە ئومەتی من دیار و ئاشکران و لەسەر حەقن، وە سەرپێچی کارانیان و لەناوبەرانیان زیانیان پێ ناگەیەنن هەتاوەکو قیامەت هەڵدەسێت.

ئەم فەرموودەیەش لە هەردوو صحیحی بخاری و مسلم هاتوە، وە لەڕێگە و شێوازی زۆرتردا هاتوە کە هەر ئەم مانایە دەدەن.

جا ڕاستگۆی بە ڕاست دانراو ﷺ فەرمووی کە بە بەردەوامی کۆمەڵێك یاساغ دەکرێن لە ئومەتەکەی..! لەسەر ڕاستی و حەق بەهێز و بتەون، نە سەرپێچی کار و سەرنەخەرانیشیان زیانیان پێ ناگەیەنن و

---

1) فەرموودەکە صحیحە

وە ئیمام مسلم:٢٧٤ گێراویەتەوە بەم شێوەیە قال رسول الله ﷺ:لا تزال طائفة من آمتی یقاتلون على الحق ظاهرين الى يوم القامة. واتا :رسول الله ﷺ فەرموویەتی بەردەوام دەستەیەک لەئوممەتەکەم دەجەنگن و کوشتار دەکەن لەسەر حەق لەناوتان دیارن تا ڕۆژی قیامەت صحیح مسلم:٢٧٤. ئیمامی بوخاری ٣٦٤١ و ئیمامی مسلم ١٠٣٧ لە فەرموودەی معاویە ی کوڕی ابي سفیانەوە گێراویانەتەوە، بەم شێوەیە : ((لا یزال امتي قائمة بامر الله لا یضرهم من خذلم، ولا من خالفهم، حتى یاتیهم امر الله و هم على ذلك)) لە بوخاری دا هاتووە. و ئیمامی مسلم ١٩٢٠ لە فەرمودەی ثوبانەوە بەم شێوەیە ((لا تزال طائفة من امتي ظاهرین على الحق، لا یضرهم من خذلهم حتى یاتي امر الله و هم کذلك))، و هەروەها ئیمامی مسلم ١٩٢٤ لە فەرموودەی عقبة بن عامر دا هێناویەتی: ((لا تزال عصابة من امتي یقاتلون على امر الله، قاهرین لعدوهم، لا یضرهم من خالفهم حتى تاتیهم الساعة وهم على ذلك)). گێراویەتیەوە)).

وە لە عمران بن حصين قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (لا تزال طائفة من أمتي يقاتلون على الحق ظاهرين على من ناوأهم حتى يقاتل أخرهم المسيح الدجال) صحيح رواه أحمد وأبو داود 4/ 602 واتە . بەبەردەوام کۆمەڵێ لەئوممەتەکەم دەجەنگن لەسەر هەق دیار وئاشکران بەسەر دوژمنانیانەوە تا کۆتا کەسی ئەم کۆمەڵیە دەجال دەکوژێت

کاریان تێ ناکەن..!! بەڵام مانەوەی ئیسلام بەنامۆیی و بە زەلیلی لەسەر زەوی پێش هاتنی قیامەت بە هیچ شێوەیەك ڕوونادات..!

وە فەرمایشتی پێغەمبەر ﷺ: ((ثم يَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ)) دووبارە نامۆ دەبێتەوە وەکو سەرەتا، بەڵێ.. گەورەترین نامۆبوونی کاتێك دەبێت کە هەندێك لەوانەی لە نێویدان، لێی دەردەچن و مورتەد دەبنەوە..! هەربۆیە خودای بەرز و بڵند دەفەرموێت: ﴿ مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ على الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ على الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلاَ يَخَافُونَ لَوْمَةَ لآئِمٍ ﴾ (المائدة : ٥٤)

واتە: ئەی ئەوکەسانەی باوەڕتان هێناوە..! هەرکەسێکتان لە ئاینی خۆی پاشگەزبێتەوە و وەرگەڕێ، جا خوا لەمەولا کەسانێك دێنی - ئەوەندە بەفەرمانی دەبەن - خۆشی دەوێن و، ئەوانیش ئەویان خۆش دەوێت، وە لەئاستی خاوەن باوەڕاندا، خۆ بەکەمزان و بەسۆزن، وە بەرامبەر کافراندا خۆ بەگەورەزان و سەربڵند و توندوو تیژ و بەهەڵمەتن، وەبۆ ڕەزامەندی خوایش تێدەکۆشن و جەنگ دەکەن، وە لە شەڕ و لۆمەی لۆمەکەرانیش ناترسن و باکیان نیە.

جا ئەوانەن ئیسلام بەرز دەکەنەوە لەدوای ئەوانەی کە خۆیان لە دین دەردەکەن.

هەر بەو شێوەیەش نامۆ دەبێتەوە لە زۆر شوێن و کاتدا، دواتر دەردەکەوێتەوە تاوەکو خودای تەبارەك وە تەعالا چەسپاوی دەکاتەوە، هەر وەك چۆن لەکاتی خەلیفە عومەری کوڕی عەبدولعەزیزدا خوا لێی ڕازی بێت، کاتێك بووبە جێ نشین زۆرێك لە ئاینی ئیسلام تەواو غەریب بووبوو لای زۆریەی خەڵك، هەتا گەیشتبوە ئەوەی کە خەڵکانێك هەبوون نەیاندەزانی خواردنەوەی مەی حەرامە، جا خوای گەورە بەهۆی عومەری کوڕی عبدولعەزیزەوە ئەوەی نامۆبووبوو، دووبارە دیار و باڵای کردەوە.

وە لە سونەتدا هاتوە: " إن الله يبعث لهذه الأمة في رأس كل مائة سنة من يجدد لها دينها "[1]

واتە: خوای گەورە لە هەموو سەدەیەکدا کەسێك سەر هەڵدێنێت کە ئاین بۆ ئەو سەدەیە تازە دەکاتەوە. جا تازە کردنەوەش لەدوای تۆزاوی بوون و خۆڵاوی بوون - ئاشکرانەبوونی - دەبێت، جا ئەوەشە نامۆبوونەکەی ئیسلام.

هەر بۆیە ئەم فەرموودەیە ئەوەمان بۆ دەردەخات کە موسوڵمان نابێت نیگەران بێت بە کەمی ئەو کەسانەی کە لە ڕاستی ئیسلام

---

[1] (حديث حسن: ئیمامی ابو داود ٤٢٩١، و الحاكم لە المستدرك ٥٦٧/٤، و الطبراني لە المعجم الأوسط ٦٥٢٧ لە ڕێگەی شراحیل کوڕی یزید المعافري، لە ابي علقمة، عن ابي هريرة وە ﷺ ... گێڕاویانەتەوە.

تێگەیشتوون..! وە سنگی تەنگ هەڵنەیەت، وە نەشکەوێتە گومانەوە لە ئاینی ئیسلام، هەرچۆن ئەو کاتەی کە سەرەتا سەری هەڵدا وایە...!

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ فَإِن كُنتَ فِي شَكٍّ مِّمَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ فَاسْأَلِ الَّذِينَ يَقْرَؤُونَ الْكِتَابَ مِن قَبْلِكَ ﴾ (يونس: ٩٤)

واتە: جا ئەگەر گومانێکت هەبێت لەوەدا کە بۆمان دابەزاندویت ئەی پێغەمبەر ﷺ، دەبچۆ لەو پیاو چاکانە پرسیار بکە کە لەپێش تۆوە کتێب و نامەی (تەورات و ئینجیل) یان دەخوێندەوە، دیارە کە بە ئاینی خۆیان موسوڵمان بوونە، وە بێگومان لەلایەن پەروەردگارتەوە حەقت بۆهاتووە و گومانی تێدانیە..

وە ئایەت گەلێکی تریش کە بەڵگەن لەسەر ڕاستی و ڕاستەقینەیەتی ئاینی پیرۆزی ئیسلام.

ئەڵبەتە بەهەمان شێوەش کاتێك کە نامۆدەبێتەوە پێویستە خاوەنەکەی - پەروەردگار- بەڵگەو ڕونکاری بدات بۆ ئەهل و هەڵگرانی پەیامەکەی، هەرچۆن پێویست بوو لە سەرەتای سەردەمی سەرهەڵدانیدا - بەڵگەو ڕونکاری بدات- ، هەر وەك پەروەردگار پێی دەفەرموێت: ﴿ أَفَغَيْرَ اللَّهِ أَبْتَغِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِّن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ (١١٤) وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا

وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (١١٥) وَإِنْ تُطِعْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ (١١٦)﴾. (الأنعام: ١١٤-١١٦).

واتە: پێیان بڵێ: ئاخۆ ڕەوایە جگە لە خودای بە دەسەڵات کەسی تر بکەمە دادوەری نێوانمان؟ تاوەکو شایەتی بدات کامەمان ڕاست دەکات، وە هەر ئەویشە ئەم قورئانەی بە ڕۆشنکراوەیی دابەزاندۆتە خوارەوە بۆتان، وە سەرجەم بڕیارەکانیشی ڕوونە، خۆئەوانەش واناممان پێداون، چاك دەزانن کە ئەو قورئانە لەلایەن پەروەردگارتەوەیە، وە گشتیشی ڕاست و دروستە، دەسا تۆ هەرگیز لە خەڵکانی درو دڵ و بەگومان مەبە، وە گومانت نەبێ کە ئەم قورئانە خوا ناردوویەتی (١١٤) گشت وتەکانی پەروەردگارت (قورئان)و وە سەرجەم بڕیارەکانی لەراستی و دادگەریدا تەواو بەپایان گەیشتون و بێ وێنەن، وە نابێ هیچ کەس دەستکاری و ئاڵوگۆڕیان بکات، وە تەنها خودایە کە بیسەری تەواوە و زانایە بەهەموو شتێك (١١٥) ئەگەر لەزۆربەی خەڵکانی ئەم سەر زەویە، کە بێ باوەڕن پەیڕەوی بکەیت، ئەوا لە ڕێگەی خودا لات دەدەن و چەواشە و سەر لێ شێوارت دەکەن، چونکە خۆشیان هەر دوای درو دڵی و بەدگومانی دەکەون، وە هەر بەگومانی پڕوپوچ خەریکن و هیچ بەڵگەشیان نیە(١١٦).

هەروەها فەرمویەتی: ﴿ أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴾ (الفرقان : ٤٤)

واتە: ئایا پێت وایە کە زۆربەیان وتەکانت بەدڵ ئەبیسن، بیر لە مانا و مەبەستەکەی دەکەنەوە و تێدەگەن؟ خۆ ئەوانە هەر وەك مالاَتن (بزن و مەڕ و ووشتر و گا) کەخاوەنی بیرکردنەوە نین، بەڵکوو لەوانەش گێلتر و نەزانترن، چونکە زۆر جار ئاژەڵ بەگوێی خاوەنەکەی دەکات و هەرکەسیش چاکەی لەگەڵ بکات لە بیری ناچێت..!

جا دەکرێت نامۆبوونەکەی لە هەندێ لایەنی شەریعەتەکەیەوە بێت، وە دەشکرێ ئەمەش تەنها لە هەندێ شوێندا ڕووبدات، یاخود لە زۆرێك لە شوێنەکاندا گەلێك بەشی شەریعەتەکەیان لێ وون ببێت، یان نەزانراوبێت کە دەیگەیەنێتە ئاستی نامۆبوون - غەریب بوون - بەشێوەیەك کە کەسیان نەیزانن مەگەر دانە دانەیەکیان نەبێت...!

خۆ سەرەڕای ئەمەش، خۆشبەختی و سەرفرازی بۆ شوێنکەوتوانی ئەو شەریعەتەیە، هەرچۆن خودا و پێغەمبەرەکەی ﷺ فەرمانیان کردووە، وە بە دڵنیاییەوە دەربڕین و دەرخستن و فەرمان کردن و ئینکار کردن لەسەر ئەو کەسانەی کە بەرهەڵستی دەکەن بەپێی پێ کران و پشتیوانی کردنە - واتە بەو پێیەی تا چەند بۆت دەکرێت و تاچەند پشتیوانت هەیە -، ئەوەتا پەیامبەر ﷺ دەفەرموێت: " من رأى منكم

منكرا فليغيره بيده، فإن لم يستطع فبلسانه، فإن لم يستطيع فبقلبه، ليس وراء ذلك من الإيمان حبة خردل"[١]

واتە: هەرکەس لە ئێوە کارێکی نادروست و ناشەرعی بینی با بەدەستی بیگۆڕێت بۆ چاکە، خۆ ئەگەر نەیتوانی با بە زمان - بە قسە- بیگۆڕێت، وە ئەگەر نەیتوانی با بە دڵی، لەدوای ئەوەوە تۆسقاڵێکیش ئیمانی نیە.

یان ئەگەر کەسانێك لە خەڵك توانیان زیانی دونیایی و قیامەتی بەو کەسە نامۆیە بگەیەنن بەپێچەوانەی بەڵێنەکەی پەروەردگار و پێغەمبەرەکەی ﷺ و شوێنکەوتوانی، جا ئەوە بەهۆی گوناه و تاوان و ناتەواوی ئیسلامەتیەکەیەوەیە، وەکو ئەو شکستەی کە لە جەنگی ئوحدا توشی یارانی پێغەمبەر ﷺ بوو - کە سەرپێچی پێغەمبەریان کرد ﷺ -، مەگەر نا.. خۆ خودا خۆی دەفەرموێت: ﴿ إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ ﴾ (غافر : ٥١)

---

[١] (فەرموودەیەکی صحیحە: ئیمامی مسلم ٤٩، ئیمامی ئەبو داود ١١٤٠، وە ئیمامی ترمزی٢١٧٢،وە ئیمامی نەسائی ٥٠٠٨، وە ئیمامی ئیبن ماجە ١٢٧٥، لە فەرموودەی ئەبی سەعیدی خودریەوە گێڕاویانەتەوە، جگە لە برگەی (ليس وراء ذلك من الإيمان حبة خردل).

واتە: بێگومان ئێمە یارمەتی پەیامبەرانمان و ئەوانەش بڕوایان هێناوە ئەدەین، وە لە ژیانی دونیادا بەسەر دوژمنانیاندا سەریان ئەخەین، سەر خستنی پەیامبەران و بڕواداران ئەویە، وە لەو ڕۆژەشدا کەشایەتدان - کەپێغەمبەران و فریشتەکان - هەڵئەسن و ڕاست دەبنەوە بەشایەتی دان لەسەر ئەوانەی کە درۆیان لەسەر خوا کردوە.

یان ئەوەی کە فەرمویەتی : ﴿ وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنصُورُونَ وَإِنَّ جُندَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴾ (الصافات : ١٧١- ١٧٣)

واتە: بەڕاستی لە بابەت بەندە نێردراوەکانمانەوە بڕیارمان دەرچووە (١٧١)کە بەڕاستی هەرئەوان و شوێنکەوتوەکانیان یارمەتی دەدرێن هەم بە بەڵگە، هەم لەجەنگدا (١٧٢) بێگومانیشبە هەر لەشکری خوا زاڵ و سەرکەوتووە بەسەر دووژمناندا (١٧٣)

وە یان لەو چیرۆکانەی کە خودا لە بەسەرهاتی پەیامبەران و شوێنکەوتوانیان و سەرکەوتنیان و ڕزگارکردنیان، وە لوت شکاندن و شکستی دووژمنانیان باسی کردووە، پەند و ئامۆژگاری هەیە بۆمان، وە خوداش زاناترە...

جا ئەگەر وترا : فەرمایشتی خودای تەعالا: ﴿ مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ على الْمُؤْمِنِينَ

أعزَّةٍ على الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللّهِ وَلاَ يَخَافُونَ لَوْمَةَ لآئِمٍ﴾ (المائدة : ٥٤)

واتە: ئەی ئەوکەسانەی باوەڕتان هێناوە..! هەرکەسێکتان لەئاینی خۆی پاشگەزبێتەوە و وەرگەڕێ، جا خوا لەمەولا کەسانێك دێنی ئەوەندە بەفەرمانی دەبن خۆشی دەوێن و، ئەوانیش ئەویان خۆش دەوێت، وە لەئاستی خاوەن باوەڕاندا، خۆ بەکەمزان و بەسۆزن، وە بەرامبەر کافراندا خۆ بەگەورەزان و سەربڵند و توندوو تیژ و بەهەڵمەتن، وەبۆ ڕەزامەندی خوایش تێدەکۆشن و جەنگ دەکەن، وە لە شەڕو لۆمەی لۆمەکەرانیش ناترسن و باکیان نیە......گوتەیەکە بۆ ئەو سەدەیە....!

هەروەك فەرمایشتی خودای گەورە: ﴿ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ﴾ (النور : ٥٥)

واتە: بێگومان خودا بەو کەسانەتان بەڵێنی داوە کە بڕوایان هێناوە و کاری چاکەیان ئەنجامداوە، کە لەم زەمینەدا بیانکات بەجێنشین و، کلیلی دەسەڵاتداری دوونیان تەسلیم بکاو، وە بیان کات بە خەلیفەی ڕووی زەوی، هەروەك موسوڵمانانی پێش ئەوانی کردە جێنشین.

بۆ ئەمەش پێغەمبەری خودا ﷺ ڕوونی کردەوە کەئەوانە خەڵکی یەمەنن، ئەوانەی هاتنە نێو ئیسلامەوە لە کاتێکدا هەرچی پاشگەز بوویەوە لە عەرەب پاشگەز بوویەوە، هەروەك بەڵگەشە بۆ ئەوەی لە کۆتا زەماندا ئیماندار نامێنێت.

خۆ وتراویشە: فەرمایشتی خوای گەورە ﴿ يَاأَيُّهاالَّذِينَ آمَنُوا ﴾ گوتارە بۆ هەموو کەسێك کە قورئانی پێ گەیشتبێت لە ، ئیمانداران هەروەك باقی هاوشێوەکانی ئەم دەربڕینە، - بە مانایەکی تر بڕگەی ﴿ يَاأَيُّهاالَّذِينَ آمَنُوا ﴾ بۆ هەموو ئیماندارێکە لە هەموو سەردەم و شوێنێکدا - وەك چۆن خودا دەفەرموێت: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِذَا قُمْتُمْ إِلَ الصَّلاةِ...﴾ (المائدة : ٦)

واتە: ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە..! هەرکە ویستان هەڵسن بۆ ئەنجامدانی نوێژ....، وە هاوشێوەکانی - ئەمە پێش گوفتارێك بوو- ، جا هەرواش فەرمایشتی پەروەردگارمان: ﴿ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ﴾ (النور : ٥٥)

واتە: بێگومان خودا بەو کەسانەتان بەڵێنی داوە کە بڕوایان هێناوە و کاری چاکەیان ئەنجامداوە، کە لەم زەمینەدا بیانکات بەجێنشین و، کلیلی دەسەڵاتداری دونیایان تەسلیم بکاو، وە بیان کات

بە خەلیفەی ڕووی زەوی، هەروەك موسولمانانی پێش ئەوانی کردە جێنشین... بۆ هەموو سەردەم و کات و شوێنێکە..!

هەردوو باسی ئایەتەکان ڕویانداوە ڕووش دەدەن هەرچۆن خوای گەورە خۆی هەواڵی داوە، جا بە دڵنیایەوە ئەگەر خەڵکانێك لەم ئیسلامە هەڵگەڕێنەوە ئەوا یەقینەن خوای گەورە خەڵکانێك ئەهێنێت کە خۆشیان دەوێت. ئەوانیش تێکۆشان و جیهاد دەکەن لە پێناوی دا، کە ئەوانیش گرۆی سەرکەوتوون -طائفة المنصورة - تاوەکو ڕۆژی قیامەت..!!

ئەمەشمان بۆ ڕوون دەبێتەوە لە ڕوانگەی دەربڕینی فەرمایشتی نەهی کردن لە دۆستایەتی کافران و بێ باوەڕان، جا خوای تەعالا دەفەرمووێت: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٥١) فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلَى مَا أَسَرُّوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ (٥٢) وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ (٥٣) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (٥٤) ﴾ (المائدة :٥١- ٥٤)

راته: ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە جولەکە و گاور مەکەنە دۆست و پشتیوانتان، چونکە هەندێکیان پشتیوان و یارمەتی دەری هەندێکیانن و، لەبەر ئێوەش دەست لە دینی خۆیان هەڵناگرن و، گشتیشیان بۆ ئێوە دەبنە یەك دەستە و بەستە، و لەڕۆژی خۆیدا گەلەکۆمەتان لێدەکەن، وە هەرکەسێکیشتان دۆستایەتیان لەگەڵ بکا ، و بیانکا بە یارمەتیدەر و دۆستی خۆی، یان هارکاری بکات دژ بە موسڵمانان و هاوڕێیان بکات، بێ شەك ئەو کەسە هەر لەوانە و بەوان دادەنرێت، بێگومان خودا هیدایەت و ڕێنمای گەلی ناهەق و ستەمکار ناکات، دیارە ئەوانە کەدەبنە دۆست و هاوکاری جولەکە و فەلە و، سنووری خودا دەبەزێنن و ستەمکارن، خواش هارکاری خەڵکانی وا ناکات(٥١) دەبینی کە لەدڵیاندا بەرامبەر بەدینی ئیسلام گومان و نەخۆشی هەیە (وەکو عبدالله ی کوڕی ئوبەیە و هاوشێوەکانی) وە بۆ بەدۆست بوونیان پەلە و تیژڕەوی دەکەن و خۆدەکێشنە ناویانەوە، وە ئەمە دەکەنە بیانوو و دەڵێن: دەترسین دووچاری بەلاّ و ڕووداوێك ببین،

بۆیە دەیانکەینە دۆست و پشتیوان و ئاشنای خۆمان، شایەد رۆژێك موسوڵمانەکان لە جەنگەکاندا سەرکەون، ئەوسا ئێمەیش هیچ پەنایەکمان نەمێنێ، خاوەننامەکان – کتێبە ئاسمانیەکان - دەکەینە دۆست، با لەو رۆژە دژوارەدا پەنامان بدەن و یارمەتیمان بدەن، وە بێگومان خوا بەم زوانە دەرگای خێر و سەرکەوتن لە پەیامبەر ﷺ و موسوڵمانان دەکاتەوە، ئەوەبوو مەککە ئازاد بوو، جولەکەی (بەنی قورەیزە) ریسوابوون، یان فەرمانێك لەلایەن خۆیەوە دەربکات بۆ ئابڕوو بردنی ناپاکان، وەکو دانانی سەرانە و جیزیە لەسەریان، ئەوسا ئەو تاقمە دووڕو و ئیمان لاوازانە، لەسەر ئەو کارە دزێو و نیازە گڵاوەیان کە لەدڵا شاردبوویانەوە پەشیمان ببنەوە (٥٢) ئەوسا کە پیرۆزی هات، ئەوانەش کە بڕوایان هێناوە بە سەرسوڕمانێکەوە بەگاور و جولەکە دەڵێن: ئاخۆ ئەمانە بوون – دووڕوەکان- کە زۆر بەتوندی سوێندیان بەخودا دەخوارد، کە هەتاسەر لەگەڵتانن و پشتیوانتان، کەچی خوا سڕی هەڵماڵین و دەریخست کە درۆیان لەگەڵ کردن، وە ئەو کارانە ئەوان کردیان بەفیڕۆ چوون، وە لەدوایشدا هیچ سودیان وەرنەگرت و بەڵکو زەرەرمەند بوون(٥٣) ئەی ئەوکەسانەی باوەڕتان هێناوە..! هەرکەسێکتان لەئاینی خۆی پاشگەزبیێتەوە و وەرگەڕێ، جاخوا لەمەولا کەسانێك دێنی ئەوەندە بەفەرمانی دەبەن خۆشی دەوێن و،

ئـەوانیش ئـەویان خـۆش دەوێـت، وە لەئاسـتی خـاوەن باوەڕانـدا، خـۆ بەکەمزان و بەسۆزن، وە بەرامبـەر کافراندا خۆ بەگەورەزان و سەربڵند و توندوو تیژ و بەهەڵمەتن، وە بۆ ڕەزامەندی خوایش تێدەکۆشن و جەنگ دەکەن، وە لە شەڕو لۆمەی لۆمەکەرانیش ناترسن و باکیان نیە، وە ئەو خۆشەویستی و تێکۆشانە فەزڵ و بەخششی خودایـە بـە هەرکەسـێك بیەوێت دەیدا، وە خواش فەزڵ و میهرەبانی فراوانە، وە زۆریـش زانایـە، دەزانێ کێ شایستەی ئەو بەخشندەییەیە(٥٤).

جا ڕوونە کە ئەوانەی باسکراون کە نابێ ئیمانداران دۆستایەتی و پشتیوانی و سەرخستنیان بۆیان هەبێت (یهود-جولەکـە، - نـصاری- گاورو خاچ پەرستان)و ئەوانەش کە لە ئایەتی(الردة) واتە هەڵگەڕاوە و دەرچووان لە دین - خۆیان موسوڵمانن بەڵام خۆیـان کافردەکـەن - ، ڕوون و ئاشکرایە کە ئەمە بەردەوامە لە هـەموو سـەدەکانی تەمـەنی ئومەتدا ..! جا خودا کاتێ نـەهی کـردووە – یاسـاغی کـردووە – کـە پشتیوانی کافران بکرێـت، ئەوەشـی ڕوونکردۆتـەوە ئەوانـەی کـە ئـەم گوتەیان لەگەڵ وتراوە - ئیمانداران- ئەگەر پشتیوانی کـافران بکـەن، ئەوە لەوان – لە کافران - دەبن، - پەنامان بەخوا -، ڕوونی کردۆتـەوە ئەوەشی پشتیوانیان بێت و- هەڵگەڕاوە - مورتەد بێتەوە لە ئیـسلام، ئەوا هیچ زیانێك بـە ئیـسلام ناگـات ، بـەڵکو خواگیـان خـەڵکانێك

دەهێنێت کەخۆشیانی دەوێت و خۆشیان دەوێت، وە پشتیوانی ئیمانداران دەکەن نەك کافران..! وە جیهاد و تێکۆشـان دەکـەن لـە ڕێگـەی خـودا ناشترسن لە لۆمەی لۆمـەکاران ...! هـەروەك خـودای گـەورەی خـاوەن دەسەلات و دانا و کاربەجێ دەفەرموێـت: ﴿ فَإِن يَكْفُرْ بِهَا هَؤُلاء فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُواْ بِهَا بِكَافِرِينَ ﴾ (الأنعام : ٨٩)

واتە: ئینجا ئەگەر ئەمانە ئەی پێغەمبەر ﷺ..! کافر و بـێ بـڕوا بن بە پێغەمبەرێتی تۆ و بە ئایەتـەکانمان، ئـەوە بەڕاسـتی ئـەو کـارە دەدەینە دەستی تاقم و گەلێکی تر، وەکو(ئەنـسار و موهـاجر)، ئـەوان کافر و بێ بڕوا نابن پێی و دەشی پارێزن و تەسلیمی دەبن.(٨٩).

جا ئەوانـەی کـە ناهێنـەوە نێـو ئیـسلامەوە، وە ئەوانـەش کـە دەردەچن - هەڵدەگەڕێنەوە- لێی دوای ئەوەی کە لە نێو ئیسلامدابوون، هیچ زیانێـك بـە ئیـسلام ناگەیـەنن، بـەڵکو خـودا لـە ئیمـان داران هەڵدەسێنێت بە کارکردن بەوەی کەپێغەمبەری خوا ﷺ بۆی نێـردرا و ئاینەکەشی سەردەخات، تاوەکو قیامەت. هەروەهاش بوو کە خـەڵکی یەمەن، ئەوان لەو کەسانە بوون کـە خـودا هێنایەکایـەوە لەکاتێکـدا ئەوەی هەڵگەڕاوە ... هەڵگەڕاوە لە ئاینی ئیـسلام، لـەوەش بـزانین کـە ئایەتەکـە تایبـەت نیـە بـۆ ئـەوان، وە هـیچ بەڵگەیـەك نیـە لـە فەرمایشتەکانی پێغەمبەر ﷺ کـە ئـەو ئایەتـە تایبـەت بکـات بـە

ئەوانەوە، بەڵکو خودا هەواڵی ئەوەشی داوە کە جگە لە خەڵکی یەمەنیش بهێنێتەکایەوە بۆ نموونە ڕۆڵەکانی فارس پاش ئەوان، کە هاتنە نێو ئیسلامەوە...! بەڵکو خودای تعالی دەفەرموویت: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ انفِرُواْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الأَرْضِ أَرَضِيتُم بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الآخِرَةِ إِلاَّ قَلِيلٌ إِلاَّ تَنفِرُواْ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلاَ تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ (التوبة: ٣٨ - ٣٩)

واتە: ئەی ئەوانە باوەڕتان هێناوە چیتانە کەپێتان دەگوترێت ڕاپەڕن و بچنە جیهاد لەڕێگای خوادا، لەشگران و تەمەڵ دەبن و، بەزۆر خۆ دەنوسێنن بە زەویدا، و دوای پێغەمبەر ﷺ ناکەون بۆغەزای (تەبوك)، ئاخۆ لەبەر ئەوە بێ کەژیانی ئەم دوونیایەتان لە قیامەت پێ باشتربێ..؟! جا ئەگەر لەبەر ئەوەبێ، خۆ ژیانی ئەم دوونیایە لەچاو ژیان و گوزەرانی دوا ڕۆژدا، شتێکی زۆر کەمە و بێ بایەخە(٣٨) ئەگەر گشت بەجارێك بەرە و مەیدانی جیهاد لەگەڵ پێغەمبەردا ﷺ ڕانەپەڕن و دەرنەچن، خوا سزایەکی ئێش پێنگەیەنەرتان تەدا و دووژمنیش زاڵ ئەکات بەسەرتاندا، ئێوە لادەبا و خەڵکانێکی تر دەخاتە جێگاتان، ئەوجا ئەوانە وەکو ئێوە نابن و، دەبەیاع لە پێغەمبەر ﷺ دەکەن و، وەڵامی دەدەنەوە بۆ جیهاد، خۆ بە دواکەوتنیشتان لە جیهاد ناتوانن

بەرهەڵستی بوەستن و هیچ جۆرە زیانێکی پێ بگەیەنن، وە خواش بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە، دەتوانێت لەناوتان ببات و، خەڵکی تربهێنێتە جێگاتان (٣٩).

وە ئەمەش بە هەمان شێوە گورتارە بۆ هەموو سەردەمێك و سەدەیەك، بەدڵنیایشەوە ئەو هەواڵەشی تیایە کە هەرکات کە کەسانێك سستی و خاوی و تەمەڵی و تەوەزلی بکەن لە جیهاد و تێکۆشان و بانگەواز و فەداکاری، ئەوا سزایان دەدات و دەیانگۆڕێت بەکەسانێك کە هەڵدەستن بە جیهاد و تێکۆشان، وە ئەمەش خودی واقعە - ڕاستیە -.

بەهەمان شێوە گورتەی خوای پەروەردگار لە فەرمایشتێکی تردا:

﴿ هَاأَنتُمْ هَؤُلَاء تُدْعَوْنَ لِتُنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنكُم مَّن يَبْخَلُ وَمَن يَبْخَلْ فَإِنَّمَا يَبْخَلُ عَن نَّفْسِهِ وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنتُمُ الْفُقَرَاء وَإِن تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ ﴾ (محمد ٣٨)

واتە: ئا ئەوە ئێوەن بانگ دەکرێن - ئەی موسوڵمانان- ..! بۆ ئەوەی ماڵ و سامانتان لەڕێگەی خودا ببەخشن و بچنە جیهاد، جا هی وا هەیە چروکی دەکات و ماڵی بەخت ناکات، وە ئەگەر هەر کەسێکیش چروکی بکات ئەوا هەر لە خۆی چروکی دەکات، وە خواش دەوڵەمەندە و ئێوەش هەژار و موحتاجن بەو، وە خوا دەیەوێت ئێوە

بەشان و شەوکەت بن، بۆیە ماڵ و سامانتان پێ بەخت دەکات، نەك لەبەر ئەوەبێت سود و کەڵکێ بەو بگات، وە خوا شەرەفی هەڵگرتنی ئەم پەیامەی بەئێوە داوە، ئەبێ ئێوەش لەپێناویدا جیهاد بکەن و سامانتان بەخت بکەن، خۆ ئەگەر لەم دینە پشت هەڵ بکەن و ئامادە نەبن بۆ جیهاد و چروك و پیسکە بن لە بەخشینی ماڵ لە ڕێگەی جیهاددا، ئەو کات خوای گەورە ئێوە دەگۆڕێت بەقەوم و گەلێکی تر، و ئەو شەرەفەتان لێ دەسێنێتەوە، ئەوسا ئەوانیش وەك ئێوە نابن(٣٨).

جا بۆیە خوای پەروەردگار هەواڵی ئەوەی پێداوین کە هەرکەس پشت هەڵبکات لە جیهاد و تێکۆشان بە گیانی خۆی و وازبهێنێت لە ماڵ بە خشین لەڕێی پەروەردگار، ئەوا خودا دەیانگۆڕێت بە کەسانی تر - کە ئەوکارانە بکەن -.

جا ئەمەحاڵی ترسنۆك و ڕەزیل و چروکانە، خودا دەیانگۆڕێت بە کەسانێك کە ئاینی ئیسلامیان پێ سەردەخات و دەشبەخشن لە پێناویدا، جا حاڵی ئەو کەسە چۆنی لێ بەسەرییێت کە لە بنەڕەتی ئیسلام هەڵدەگەڕێتەوە ...؟! بۆیە خوا خەڵکانێك دەهێنێت خۆشیانی دەوێت و ئەوانیش خودایان خۆش دەوێت، کە مل کەچن بۆ ئیمانداران، بەهێز و بەزەبریش بن بەرامبەر کافران، کەتیدەکۆشن و جیهاد دەکەن لە پێناو خوای پەروەردگاردا و لە لۆمەی لۆمەکارانیش ناترسن.

جا ئەمەش لە سیفەتی زانایانە، پەرستن و کوشتن - جیهاد - و ماڵ بەخشین، لەگەڵ چوار کۆمەڵەکەی تری ئیمانداران تێکۆشەر و موجاهیدی سەرکەوتوو تاوەکو ڕۆژی دوای، هەرچۆن خەڵکی تێیاندا هەیە کە مورتەد- هەڵگەڕێتەوە-، و هەشە ناپیاوی و تەمەڵی دەکات لە جیهاد و تیکۆشان، هەشە چرۆکی و ڕەزیکی دەکات لەماڵ بەخشین دا...!

وە بەهەمان شێوە فەرمایشتی پەروەردگار: ﴿ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ﴾ (النور : ٥٥)

واتە: بێگومان خوا بەو کەسانەتان بەڵێنی داوە کە بڕوایان هێناوە و کاری چاکیان ئەنجامداوە، کە لەم زەمینەدا بیانکات بەجێنشین و، کلیلی دەسەڵاتداری دونیایان تەسلیم بکات، وە بیان کات بە خەلیفەی ڕووی زەوی، هەروەك موسوڵمانانی پێش ئەوانی کردە جێنشین، وە ئەو دین و ئاینەش خوا خۆی بۆی پەسەند کردوون، ڕیشەدار و سەقامگیر و سابت و دامەزراو دەکات بۆیان، وە ترس و بیمەکەشیان بۆ دەگۆڕێت بە ئارامی و ئاسودەی ئیتر ئەو کاتە تەنها من بپەرستن و هیچ شتێك نەکەنە هاوبەشم، وە ئەوسا هەرکەسیش پاش ئەوە کافربوو، ئا ئەوانە فاسیق و دەرچون لەسنوری شەرع (٥٥).

جا ئا ئەمە بەڕاستی بەڵێن و پەیمانێکی شایستەیە بۆ کەسێك کە بەو وەسفاتە وەسف بکرێت، وە هەرکەسێك خۆی بەو وەسفانە جوان و قەشەنگ بکات، جا بۆیە ... کە ئەوانەی سەرەتا - هاوەڵان- بەو وەسفانەوە خۆیان جوانکرد بەپێی ئیمان و کردارە چاکەکانیان، وە هەرکەسێکیش دوای ئەوان هات، تاوەکو باوەڕی تەواوتر و کاری باشتر بێت، ئەوە بەسەرداركردن و جێنیشین کردنەکەی کە باسکراوە باشتر و تەواوتر دەبێت، خۆ ئەگەر کەم و کورتی تێدابێت، ئەوا لە هێزو سەروەری کردنەکەشیان دا کەم وکورتی دەبێت ...! وە ئەمەش پاداشتی ئەو کردەوانەیە، جا هەرکەسێك بەو کارە هەستا ئەوا شایستەی ئەو پاداشتەیە .

بەڵام ئەفسوس هیچ سەدەیەك نەما وەکو سەدەی یەکەمی ئیسلام - سەردەمی هاوەڵان-، جا بۆیە هیچ سەدەیەکیش هێز و دەسەڵاتی وەکو سەردەمی یەکەم نابێت، بۆیە پێغەمبەری خۆشەویست ﷺ فەرمووی : " خير القرون القرن الذي بُعِثْتُ فيهم، ثم الذين يلونهم، ثم الذين يلونهم "[1]

---

[1] فەرموودەکە صحيحە : ئیمامی بوخاری (٢٦٥١) و ئیمامی مسلم (٢٥٣٥) لە فەرموودەی عمران بن حصين، و سەرەتاکەی لای ئیمامی بوخاری ئەم بڕگەیە ((خيركم قرني)) . لای ئیمامی مسلم ((إن خيركم قرني)) ـە ، وە لای ئیمامی بوخاری(٢٦٥١) و ئیمامی مسلم (٢٥٣٥) لە فەرموودەیە عبدالله بن مسعود ،کە

واتە: باشترین سەدەکان ئەو سەدەیەیە کە نێردرام تیایاندا، دراتر ئەوانەی پاش ئەوان دێن، دراتر ئەوانەی پاش ئەوان دێن.

بەڵام دەکرێت ئەمە بۆ هەندێ خەڵکی سەدەکە بووترێت، هەرچۆن ئەمە ڕوودەدات بۆ موسوڵمانان لە هەندێ ڕووەوە، هەرچۆن ئەوە زانراوە لە هەموو کاتێکدا - مەبەست: دەکرێت ئەو باشبوونە بۆ هەندێ خەڵکی سەردەمێك بێت، هەرچۆن لە هەموو زەمانیکدا ڕوودەدات کە هەندێك لە موسوڵمانان باشترین بن- خواش زاناترە .

وە ئەما فەرمایشتی پێغەمبەری خوا ﷺ: " إن الله يَبْعَثُ رِيحاً تَقْبِضُ روحَ كُلِّ مُؤمِنٍ "[1].

سەرەتاکەی بە بڕگەی ((خير الناس قرني)) هاتووە ، وە بەشێوەی تریش هاتووە، بەڵام بە بڕگەی ((خير القرون)) نەهاتووە .

[1] فەرموودەکە صحیحە: ئیمامی مسلم (٢٩٣٧) لە فەرموودەی (النواس بن سمعان) ﷺ، لە فەرموودەیەکی درێژدا کە دەربارەی ئاشووبی دەججال هاتووە دەگێڕێتەوە، لە کۆتاییەکەی دا ((فبينما كذلك إذ بعث الله ريحاً طيباً ، فتأخذهم تحت آباطهم ، فتقبض روح كل مؤمن وكل مسلم)) واتە : بەو شێوەیە دەبێت تاکو خودای گەورە بایەکی چاك دەنێرێت گیانی هەموو ئیمانداریك و هەموو موسوڵمانێك دەکێشێت .

واتـە: خـودا بایـەك هەڵـدەكات و گیـانی هـەموو ئیمانـدارێك دەكێشێت. جا لەم كاتـەدا بابـەتی (الـردة) هەڵگەڕانـەوەی تیایـە، بەڵكو مردنی ئیمانـداری تێدایـە، بۆیـە نەیفـەرموو(إذا مـات كـل مـؤمن) واتـە (ئەگـەر هـەموو ئیمانـدارێك مـرد)، تـاكو خـودا بیانگۆڕێت بە كەسانی تر، بەڵكو ئەو بەڵێنەی كە داویەتی بۆ كاتێكە كە هەندێك لە دینەكەی هەڵگەڕێتەوە – مورتەد- بێتەوە

وە ئەوەش لەو دەقانەیە كە دەكرێتە بەڵگە بۆ ئەوەی كـە هـەرگیز ئەم ئوممەتەی ئیسلام كۆنابێتەوە بە گشتی لەسەر گـومڕایی، هـەروەها هەرگیز بە گشتی مورتەد نابێتەوە، بەڵكو دەبێ خـودا هەمیـشە لـە ئیمانداران دەهێڵێتەوە و دیار و ئاشكران هەتاوەكو هەستانی قیامـەت، خۆ ئەگەر هەموو ئیمانداران مردن، ئەوكاتەش قیامەت هەڵدەسێ.

وە ئەمەش هەرچۆن لە فەرمایشتی زانـست داهـاتووە: " ان الله لا يقبض العلم انتزاعاً ينتزعه من الناس ، ولكن يقبض العلم بقبض العلماء ، فاذا لم يبق عالم اتخذ الناس رؤساء جهالاً، فسئلوا فـأفتوا بغير علم ، فأضلوا و اضلوا "[1]

---

[1] فەرموودەكە صحيحە: ئیمامی بوخاری ١٠٠، و ئیمامی مسلم ٢٦٧٣ گێڕاویانەتەوە.

واتە : بە دڵنیایەوە خودا زانست هەڵناگرێتەوە کە هەڵی بگرێتەوە لە نێو خەڵکی دا، بەڵکو هەڵدەگەرێتەوە بە- مردنی- بردنەوەی زانایان، جا کە زانا نەما، ئەوا خەڵکی سەرکردە و سەرانێکی نەزان دادەنێن، جا پرسیاریان لێ دەکەن ئەوانیش بەبێ زانست فەتوا دەدەن، جا – سەرکردە و سەرەنەزانەکان- گومڕا دەبن و- خەڵکەکە- گومڕادەکەن. کە فەرموودەکە بەریلاوە لەسەرچاوە ڕاستەکاندا لە فەرموودەی عبداللە کوڕی عومەر ﷺ لە پێغەمبەری خوا ﷺ .

خۆ ئەگەر وترا : خۆ فەرمایشتی (فەرموودە) ی { ابن مسعود} ەوە و جگە لەریش دا دەفەرموێت: " يسری على القــرأن فلا يبقى في المصاحف منه أيةً ولا في الصدورى منه أيةً "[1]

واتە: شەوێك بەسەر قورئاندا دێت کە هیچ ئایەتێك لە نێو پەرتووکەکەدا نەمارە، وەهیچ ئایەتێکی لە سنگی خەڵکدا نامێنێت ... وە ئەمەش پێچەوانەی ئەوەیە..!؟

---

[1] اثر حسن : ئیمامی ابن ابي شيبة لە المصنف (١٤٥/٦) و ئیمامی عبدالرزاق لە المصنف (٣٦٣/٣٦٢/٣) و ئیمامی حاکم لە المستدرك (٥٤٩/٤) و ئیمامی طبراني لە المعجم الكبير (١٤١/٩)دا لە ڕێگەیەکەوە لە عبدالعزيز بن رفيع ، لە شداد بن معقل ، لە ابن مسعودەوە ﷺ...گێڕاویانەتەوە .

جـا لەوەڵامـدا دەوترێـت: بەڕاسـتی وا نیـە کـە ئەگـەر زانـست هەڵگیرایەوە..! قورئانیش هەڵدەگیرێتـەوە - لەهـەمان کاتـەدا - ، بـە بەڵگەی فەرموودەیەکی تـر: "(هذا أوان يقبض فيه العلم) فقـال بعض الانصار : وكيف يقبض وقد قرأنا القرأن و اقرأناه نساءنا و ابناءنا ؟ فقال : ((ثكلتك امك ! ان كنت لآحسبك لمن افقه اهل المدينة أو ليست التوراة والآنجيل عند اليهود و النصارى ؟ فمـاذا يغني عنهم "[1]

واتە : (ئەمە کاتێکە زانستی تێدا هەڵدەگیرێتەوە)، جا هەندێك لە ئەنصار وتیان: چۆن هەڵدەگیرێتەوە خۆ ئێمە خوێندومانەتەوە و بەژن و منداڵەکانمان خوێندووەتـەوە؟! جـا فـەرمووی: ((ئـەی لـەبار دایـك بچوویتایە! خۆ تۆ لەوانەی کە وام دانا لە زانایانی شاری مەدینـەبیت، ئایا تەورات و ئینجیل لە لای جوولەکە و گاورە خاچ پەرستەکان نەبوو؟ چ سوودێکی پێیان گەیاند؟!)) .

---

[1] فەرموودەکە صحيحه: ئیمامی احمد (٢٣٤٧٠) و ئیمامی النسائي لە السنن الكبرى (٥٩٠٩) ، و ئیمامی ابن حبان لە صحيحەکەيدا (٦٧٢٠) ، لەڕێگەی ابراهيم بن ابي عبلة ، لە الوليد بن عبدالرحمن الجرشي ، فەرمووی : جبير کوڕی نفير پێی وتین، لە عوفی کوڕی مالیکەوە ﷺ... .

جا ئەمە ئەوەی ڕوون کردەوە کە تەنها و تەنها لەبەرکردنی قورئان نیە کەزانست بهێڵێتەوە، لەکاتێکدا مونافیق- دووڕوو- و ئیمانداریش قورئان دەیخوێنێتەوە، هەروەها کەسانێکیش دەیخوێننەوە کە هیچ خوێنەواری و زانستیانیان نیە تەنها بە خۆزگە نەبێ...!

هەربۆیە حەسەنی بەصری فەرمووی: (العلم علمان: علمٌ في القلب، وعلم على اللسان، فعلم القلب هو العلم نافع، وعلم اللسان حجة الله على عباده). واتە: زانستی - شەرعی- دوو زانستە (دوو جۆرە): زانستێك کە لە دڵدایە، زانستێکیش کە لەسەر زماندایە، جا زانستی نێو دڵ زانستی بەسوودە، وە زانستی سەرزارەکیش بەڵگەی خودایە لەسەر بەندەکانی).

جا ئەگەر خودا زانایانی بردەوە - مراند - ئەو کات کەسانێك دەبن کە قورئان دەخوێننەوە بەبێ زانست و تێگەیشتن، ئەوکاتەیە کە ئەو شەوەی بەسەردا دێت کە لە پەرتووك و سنگی خەڵکدا نامێنێت.

یان ئەگەر ووتیان خۆ لە فەرموودەی (حذیفة) کە لە هەردوو صەحیحی بوخاری و موسلیم دا هاتووە کە پێغەمبەری خۆشەویست ﷺ باسی هەڵگرتنەوەی ئەمانەتی کردووە بۆیان کە: " الرجل ينام النومة فتقبض الآمانة من قلبه فيظل أثرها مثل الوكت، ثم ينام النومة

فتقبض الآمانة من قلبه فيظل أثرها مثل أثر المجل كجمر دحرجته على رجللك فتراه منتبراً و ليس فيه شيء "[١]

واته پیاوەکە هەر ئەوەندەی سەرخەوێك دەشكێنێت ئامانەت لە دڵیدا دەردەكێشرێت، شوێنەوارەكەی لە دڵیدا وەك خاڵیكی لێدێت، پاشان سەرخەوێكی دیكە دەشكێنێت و ئامانەت لەدڵیدا دەردەكێشرێت تاوەكو شوێنەوارەكەی لەدڵیدا وەك تلوقێكی لێدێت، وەك چۆن پشكۆیەك خلۆركەیتەوە بەسەر قاچتار تلۆقە بكات، دەبینیت بەرز بۆتەوە هیچیشی تێدانیە.

دەوترێت: خۆ هەڵگرتنەوەی ئەمانەت و ئیمان.. هەڵگرتنەوەی زانست نیە..!؟ خۆ مرۆڤی واهەیە ئیمان دەهێنێت بە زانستی كەمو كورتەوە، جا لەنمونەی ئەم ئیمانە دەكرێ لەسنگی هەڵبگیرێتەوە، وەك نمونەی ئیمانی بەنی ئسرائیل لەو كاتەی كە چاویان بە (العجل) گوێرەكە ئاڵتونیەكە كەوت - رێك ئیمانیان بەخوا نەماو هەڵگەڕانەوە -، بەڵام ئەو كەسەی زانستی وەرگرت لەگەڵ ئیماندا، ئا ئەو ئیمانە لە سنگی هەڵناگیرێتەوە، لە نمونەی ئەمەش هەرگیز لە ئیمان

---

[١] فەرموودەكە صحيحە: ئیمامی بوخاری (٦٤٩٧) و ئیمامی مسلم (١٤٣) لە فەرموودەی حذيفة بن يمان ﷺ .

هەڵناگەڕێتەوە، بەپێچەوانەی ئەوەی کە تەنها قورئانی پێیە یان تـەنها ئیمـانی هەیـە - بـێ زانـست و تێگەیـشتن -، جـا ئەمـە ئـەکرێ هەڵبگەڕێتەوە، جا ئەمەش واقعە - ڕاستیە -.

بەڵامـەکو زۆربـەی ئەوانـەی کـەدەبینین توشـی (الـردة) هەڵگەڕانەوە دەبن لە ئاینی ئیسلام ئەوانەن کە قورئانی پـیرۆز دەزانـن بەبێ زانست و تێگەیشتن و بەبێ بڕوای - پتەو - ، یان ئەوەی ئیمـانی هەیە بەبێ زانست و قورئان، بەڵام ئـەوەی قورئـان و ئیمـانی پێکـەوە هەڵگرتبێت ئەوا زانستیشی پێ دەبێت، ئا ئەمە ئیمان و باوەڕ لە دڵی دا هەڵناگیرێتەوە ... خواش زاناترە.

..... کۆتایی هات

وصلی الله علی محمد و علی آله وصحبه أجمعین

بلال جلال آل حراو

٩-٨-٢٠١٠ ی زاینی، بەرامبەر

٢٨ ی شەعبانی ١٤٣١ ی کۆچی

کوردستان / کەلار